

**ЦАГДААГИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
ХУУЛИЙН ХЭЛТЭС**

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ**

2021 он

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ

Оршил

Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуулийг баталж, 2020 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хууль 11 бүлэг, 82 зүйлтэй. Хуулийг дэлгэрэнгүй байдлаар [/www.legalinfo.mn/law/details/15826?lawid=15826](http://www.legalinfo.mn/law/details/15826?lawid=15826) цахим хаягаар болон Төрийн мэдээлэл эмхэтгэлийн 2021 оны №02 /1152/ дугаараас үзнэ үү.

Хуулийн үзэл баримтлал

Монгол Улсын шинэ Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын дагуу батлагдсан хуулиудын нэг нь 1993 оны 02 дугаар сарын 15-ны өдөр батлагдсан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн хууль бөгөөд энэхүү хуулийн дагуу 1993 онд анх удаа Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийг зохион байгуулж явуулсан байна.

Түүнээс хойших хугацаанд уг хуульд 7 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна. Хуулийн анхны хувилбарт ийнхүү зохих өөрчлөлт оруулснаас хойш 1997, 2001, 2005, 2009 онуудад нийтдээ 5 удаагийн Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ээлжит сонгуулийг зохион байгуулж явуулжээ.

Харин 2015 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр Сонгуулийн тухай хууль батлагдсанаар Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн төдийгүй, Улсын Их Хурлын, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуультай холбоотой бүхий л харилцааг нэгдсэн нэг хуулиар зохицуулах болсон.

Сонгууль болгон өөрийн гэсэн онцлогтой, ялангуяа сонгуулийн зохион байгуулалтын бүхий л үйл ажиллагаа нь тухайн сонгуулийн онцлогт тохирсон хуулийн зохицуулалттай байх шаардлагатай байдаг. Сонгуулийн тухай хуулийн дагуу Улсын Их Хурлын болон аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2016 оны ээлжит сонгуулийг зохион байгуулж явуулж байна. Эдгээр сонгуулиудыг нэгдсэн нэг хуулиар зохион байгуулж явуулахад учирсан хууль хэрэглээний болоод зохион байгуулалтын хүндрэлтэй нөхцөл байдлууд нь сонгуулийн онцлог харилцааг тусгайлан зохицуулсан, зөвхөн тухайн сонгуульд үүсэж буй харилцааг зохицуулах хуулийн зохицуулалт, тусгайлсан хууль шаардлагатай болохыг харуулж байна гэж хууль санаачлагч үзжээ.

Иймээс Монгол Улсын улс төр, эдийн засаг, нийгмийн амьдралын хөгжлийн хурдац, үүнээс үүдэн гарсан нөхцөл байдал, хууль тогтоомжийн чанарыг сайжруулах шаардлага зэргийг харгалзан Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн зарчим, журмыг улам тодорхой болгох тусгайлсан хууль боловсруулах, Үндсэн хуульд заасан иргэний сонгох, сонгогдох эрхийг хангах, түүнчлэн Ерөнхийлөгчийн сонгуулийг зохион байгуулж явуулах удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн орчинг сайжруулах зэргээр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг бүхэлд нь эргэн харж боловсронгуй болгох шаардлага үүсжээ.

Иймээс цагдаагийн байгууллага, алба хаагчтай холбоотой хэрэгжүүлэх зүйл, заалтаас түүвэрлэн энэхүү мэдээллийг боловсрууллаа.

Хуулийн бүтэц

№	Бүлэг	Зохицуулсан харилцаа
---	-------	----------------------

1	НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ	<p>1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт</p> <p>2 дугаар зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн хууль тогтоомж</p> <p>3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт</p> <p>4 дүгээр зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгууль</p> <p>5 дугаар зүйл.Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрх</p> <p>6 дугаар зүйл.Сонгуулийн зарчим</p> <p>7 дугаар зүйл.Сонгуулийн үйл ажиллагааг автоматжуулах</p> <p>8 дугаар зүйл.Сонгууль товлон зарлах</p> <p>9 дүгээр зүйл.Сонгуулийн үйл ажиллагааны эдийн засгийн баталгаа</p>
2	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ СОНГУУЛИЙН НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ	<p>10 дугаар зүйл.Сонгуулийн нутаг дэвсгэрийн хуваарь</p> <p>11 дүгээр зүйл.Сонгуулийн хэсэг байгуулах</p>
3	ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ СОНГУУЛИЙН БАЙГУУЛЛАГА, ТҮҮНИЙ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ	<p>12 дугаар зүйл.Сонгуулийн байгууллага</p> <p>13 дугаар зүйл.Сонгуулийн ерөнхий хорооны бүрэн эрх</p> <p>14 дүгээр зүйл.Аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооны эрх</p> <p>15 дугаар зүйл.Сум, дүүргийн сонгуулийн хорооны эрх</p> <p>16 дугаар зүйл.Гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах ажлыг зохион байгуулах төв болон салбар комиссын эрх</p> <p>17 дугаар зүйл.Хэсгийн хорооны чиг үүрэг</p> <p>18 дугаар зүйл.Сонгуулийн хорооны ажлын зохион байгуулалт</p>
4	ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ СОНГОГЧДЫН НЭРИЙН ЖАГСААЛТ	<p>19 дүгээр зүйл.Сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, танилцуулах, хүргүүлэх</p> <p>20 дугаар зүйл.Гадаад улсад байгаа сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, танилцуулах</p> <p>21 дүгээр зүйл.Ээлжит бус, дахин сонгуулиар сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, танилцуулах, хүргүүлэх</p> <p>22 дугаар зүйл.Итгэмжлэгдсэн ажилтан</p> <p>23 дугаар зүйл.Сонгогчдын нэрийн жагсаалттай холбогдсон гомдлыг шийдвэрлэх журам</p> <p>24 дүгээр зүйл.Сонгогч шилжих</p> <p>25 дугаар зүйл.Иргэний шилжилт хөдөлгөөнийг</p>

		зогсоох, сэргээх
	<p>ТАВДУГААР БҮЛЭГ</p> <p>ЕРӨНХИЙЛӨГЧИД НЭР ДЭВШҮҮЛЭХ, НЭР ДЭВШИГЧИЙГ БҮРТГЭХ</p>	<p>26 дугаар зүйл.Ерөнхийлөгчид нэр дэвшүүлэх нийтлэг журам</p> <p>27 дугаар зүйл.Нам, эвслээс нэр дэвшүүлэх</p> <p>28 дугаар зүйл.Нэр дэвшигчийг бүртгэх</p> <p>29 дүгээр зүйл.Нэр дэвшигчээр бүртгэхээс татгалзах</p> <p>30 дугаар зүйл.Нөхөн нэр дэвшүүлэх</p> <p>31 дүгээр зүйл.Нэр дэвшигчийн үйл ажиллагааны баталгаа</p>
	<p>ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ</p> <p>СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР, СУРТАЛЧИЛГАА</p>	<p>32 дугаар зүйл.Сонгууль эрхэлсэн байгууллага</p> <p>33 дугаар зүйл.Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр</p> <p>34 дүгээр зүйл.Сонгуулийн сурталчилгаа</p> <p>35 дугаар зүйл.Сонгуулийн сурталчилгаанд тээврийн хэрэгсэл ашиглах</p> <p>36 дугаар зүйл.Сонгуулийн сурталчилгааны хэвлэмэл материал хэвлүүлэх, тараах, хүргэх</p> <p>37 дугаар зүйл.Сонгуулийн сурталчилгаанд зурагт самбар, дэлгэц ашиглах</p> <p>38 дугаар зүйл.Намын далбааг сонгуулийн сурталчилгаанд ашиглах</p> <p>39 дүгээр зүйл.Сонгогчидтой уулзалт, хурал, цуглаан хийх</p> <p>40 дүгээр зүйл.Ухуулах байр ажиллуулах</p> <p>41 дүгээр зүйл.Сонгуулийн сурталчилгаанд радио, телевиз ашиглах</p> <p>42 дугаар зүйл.Сонгуулийн сурталчилгаанд цахим орчин ашиглах</p> <p>43 дугаар зүйл.Хууль бус сурталчилгааг хориглох</p>
	<p>ДОЛДУГААР БҮЛЭГ</p> <p>СОНГУУЛИЙН ЗАРДАЛ</p>	<p>44 дүгээр зүйл.Сонгуулийн зардал</p> <p>45 дугаар зүйл.Сонгуулийн зардлын дээд хэмжээ</p> <p>46 дугаар зүйл.Сонгуулийн зардлын данс</p> <p>47 дугаар зүйл.Сонгуулийн зардлын данснаас зарлага гаргах</p> <p>48 дугаар зүйл.Сонгуулийн хандив</p> <p>49 дүгээр зүйл.Мөнгөн хандив</p> <p>50 дугаар зүйл.Мөнгөн бус хандив</p> <p>51 дүгээр зүйл.Хандив өгөх, хүлээн авахыг хориглох</p>

		<p>52 дугаар зүйл.Сонгуулийн зардлын тайлан</p> <p>53 дугаар зүйл.Сонгуулийн зардлын тайлангийн хяналт ба нээлттэй, ил тод байдал</p>
	<p>НАЙМДУГААР БҮЛЭГ</p> <p>САНАЛ АВАХ, СОНГУУЛИЙН ДҮН ГАРГАХ</p>	<p>54 дүгээр зүйл.Саналын хуудас</p> <p>55 дугаар зүйл.Саналын хуудсыг хэвлүүлэх, хүргүүлэх, хамгаалах, хадгалах</p> <p>56 дугаар зүйл.Санал авах байр, хугацаа</p> <p>57 дугаар зүйл.Гадаад улсад байгаа иргэдийн санал авах газар, хугацаа</p> <p>58 дугаар зүйл.Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авах ажиллагаа</p> <p>59 дүгээр зүйл.Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх</p> <p>60 дугаар зүйл.Санал авах байранд санал авах ажиллагаа</p> <p>61 дүгээр зүйл.Гадаад улсад байгаа сонгогч санал өгөх</p> <p>62 дугаар зүйл.Сонгогч саналаа өгөх</p> <p>63 дугаар зүйл.Сонгууль ажиглах</p> <p>64 дүгээр зүйл.Гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах ажиллагааг ажиглах</p> <p>65 дугаар зүйл.Ажиглагчийн эрх</p> <p>66 дугаар зүйл.Санал авах өдөр санал тоолох төхөөрөмжийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах</p> <p>67 дугаар зүйл.Санал авах өдөр хориглох үйл ажиллагаа</p> <p>68 дугаар зүйл.Санал хураалтын дүн гаргах, дамжуулах</p> <p>69 дүгээр зүйл.Гадаад улсад байгаа иргэдээс авсан саналыг тоолох</p> <p>70 дугаар зүйл.Саналын хуудсыг хүчингүйд тооцох</p> <p>71 дүгээр зүйл.Санал хураалтын дүн, сонгуулийн баримт бичгийг хүргүүлэх</p> <p>72 дугаар зүйл.Сонгуулийн дүн гаргах, мэдээлэх</p> <p>73 дугаар зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн хууль гаргах</p> <p>74 дүгээр зүйл.Ээлжит бус сонгууль явуулах</p> <p>75 дугаар зүйл.Дахин сонгууль явуулах</p> <p>76 дугаар зүйл.Санал хураалтыг хүчингүйд тооцох,</p>

		дахин санал хураалт явуулах 77 дугаар зүйл. Хоёр дахь санал хураалт явуулах 78 дугаар зүйл. Нэмэлт санал хураалт явуулах
	АРАВДУГААР БҮЛЭГ ХУУЛЬ ТОГТООМЖ ЗӨРЧИГЧИД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА, ГОМДОЛ МАРГААН ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ХАРЬАЛАЛ	79 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага 80 дугаар зүйл. Сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн тухай гомдол, маргааныг шийдвэрлэх харьяалал
	АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ	81 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хууль батлах, түүнд өөрчлөлт оруулах 82 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Зорилт /1 дүгээр зүйл/

Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийг зохион байгуулж явуулах үндсэн зарчим, журмыг тодорхойлж, түүнтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах, Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрхийг хангахад оршино.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн хууль тогтоомж /2 дугаар зүйл/

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжоос бүрдэнэ.

Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт /3 дугаар зүйл/

1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

1/“**18, 50 нас хүрсэн**” гэж тухайн иргэний төрсөн он, сар, өдрөөс тоолоход сонгуулийн санал авах өдөр буюу түүнээс өмнө тухайн насанд хүрсэн байхыг;

2/“**нэр дэвшигч**” гэж 50 нас хүрсэн, сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан, Монгол Улсын Үндсэн хууль болон энэ хуульд заасны дагуу Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид нэр дэвшин бүртгүүлж, нэр дэвшигчийн үнэмлэх авсан Монгол Улсын уугуул иргэнийг;

3/“**итгэмжлэгдсэн ажилтан**” гэж улсын бүртгэлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан ажиллаж байгаа төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний албан хаагчийг;

4/“**итгэмжилсэн хүн**” гэж сонгогч өөрөө тухайлан сонгож, санал өгөхөд нь унших, бичих хэлбэрээр туслалцаа үзүүлэх чадвартай, насанд хүрсэн, эрх зүйн бүрэн чадамжтай иргэнийг;

5/“**Монгол Улсын уугуул иргэн**” гэж Монгол Улсын харьяат эцэг, эхээс төрж, түүнээс хойш тус улсын харьяат хэвээр байгаа иргэнийг;

6/“**Монгол Улсын Их Хуралд суудал бүхий улс төрийн нам**” гэж тухайн нам, эвслээс нэр дэвшиж сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн бүхий нам, эвслийг;

7/“сонгогч” гэж сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдсэн, сонгуулийн эрх бүхий иргэнийг;

8/“сонгуулийн эрх бүхий иргэн” гэж 18 нас хүрсэн, эрх зүйн бүрэн чадамжтай Монгол Улсын иргэнийг;

9/“сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан” гэж анхан шатны санал хураалт явагдах өдрөөс өмнөх хуанлийн таван жилийн хугацаанд тасралтгүй зургаан сараас дээш хугацаагаар гадаад улсад оршин суугаагүй байхыг;

10/“сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн болох нь тогтоогдсон” гэж сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн болохыг шүүхээс тогтоож, тухайн шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон байхыг;

11/“эвсэл” гэж Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд хамтран оролцож байгаа Улсын Их Хуралд суудал бүхий намыг;

12/“цахим хуудас” гэж бүх төрлийн контентыг интернэтийн домэйн нэр ашиглан хэрэглэгчид хүргэдэг программ хангамжийг;

13/“ял эдэлж байгаа” гэж Эрүүгийн хуулийн 5.2 дугаар зүйлд заасан үндсэн болон нэмэгдэл ял, тэнсэх, албадлагын арга хэмжээг эдэлж дуусаагүй байхыг.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгууль /4 дүгээр зүйл /

1.	1/Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгууль /цаашид “Ерөнхийлөгчийн сонгууль” гэх/ нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучдугаар зүйлд заасны дагуу Монголын ард түмэн төрийн тэргүүнээ сонгох үндсэн арга мөн.
2.	<p>2/Ерөнхийлөгчийн сонгууль нь ээлжит, ээлжит бус, дахин сонгууль гэсэн төрөлтэй байх бөгөөд анхан болон хоёр дахь шаттай байна:</p> <p>4.2.1.“ээлжит сонгууль” гэж Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар зургаан жил тутам явагдах сонгуулийг;</p> <p>4.2.2.“ээлжит бус сонгууль” гэж Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Монгол Улсын Ерөнхийлөгч /цаашид “Ерөнхийлөгч” гэх/ огцорсон, нас нөгчсөн, хүсэлтээрээ чөлөөлөгдсөн тохиолдолд явагдах сонгуулийг;</p> <p>4.2.3.“дахин сонгууль” гэж Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин нэгдүгээр зүйлийн 6 дахь хэсэгт зааснаар хоёр дахь санал хураалтаар Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч санал өгсөн нийт сонгогчийн олонхын санал аваагүй тохиолдолд явагдах сонгуулийг.</p>
3.	3/“ Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн анхан шат ” гэж сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж, Ерөнхийлөгчийг сонгох сонгуулийг хэлнэ.
4.	4/“ Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн хоёр дахь шат ” гэж сонгуульд оролцож саналаа өгсөн сонгогчдын олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж Монгол Улсын Их Хурал түүний бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн тухай хууль гаргахыг хэлнэ.
5.	5/Санал хураалт нь хоёр дахь, дахин, 5.1.“ хоёр дахь санал хураалт ” гэж нэр дэвшигчдийн хэн нь ч олонхын санал аваагүй

	<p>нэмэлт гэсэн төрөлтэй байна:</p>	<p>тохиолдолд хамгийн олон санал авсан хоёр нэр дэвшигчийг оролцуулан явуулах санал хураалтыг;</p> <p>5.2.“дахин санал хураалт” гэж энэ хуулийн 76 дугаар зүйлд заасан нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд явагдах санал хураалтыг;</p> <p>5.3.“нэмэлт санал хураалт” гэж энэ хуулийн 78 дугаар зүйлд заасан санал хураалтыг.</p>
--	-------------------------------------	---

Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрх /5 дугаар зүйл/

1/Сонгуульд сонгуулийн эрх бүхий иргэн үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор ялгаварлагдахгүйгээр оролцох эрхтэй.

2/Эрх зүйн чадамжгүй нь шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон, эсхүл хорих ял эдэлж байгаа иргэн сонгуульд оролцох эрх эдлэхгүй.

3/Монгол Улсаас гадаад улсад суугаа Элчин сайдын яам, Олон улсын байгууллагын дэргэд суугаа Монгол Улсын Байнгын Төлөөлөгчийн газар, Монгол Улсын Ерөнхий консулын газар, Консулын газар, Консулын төлөөлөгчийн газар /цаашид “Дипломат төлөөлөгчийн газар” гэх/ байрладаг гадаад улсад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэн сонгуульд оролцож, санал өгөх эрхтэй.

4/50 нас хүрсэн, сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан, Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хуульд заасан бусад шаардлагыг хангасан Монгол Улсын уугуул иргэн Ерөнхийлөгчөөр сонгогдох эрхтэй.

5/Монгол Улсын Их Хуралд суудал бүхий улс төрийн нам дангаараа, эсхүл хамтран Ерөнхийлөгчид нэг хүнийг нэр дэвшүүлэх эрхтэй.

6/Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрхийг хууль бусаар хязгаарлах, сонгогчоос саналаа чөлөөтэй илэрхийлэхэд хөндлөнгөөс нөлөөлөх, саад учруулахыг хориглоно.

7/Сонгогч саналаа нууцаар гаргах ба хөндлөнгийн нөлөөгүйгээр хүсэл зоригоо илэрхийлж, саналаа гаргах боломжоор хангагдсан байна.

Сонгуулийн зарчим /6 дугаар зүйл/

1/Сонгуулийн зарчим нь Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрхийг хангахад үндэслэнэ.

2/Сонгууль нь бүх нийтийн байх бөгөөд түүнд сонгогч бүр оролцох эрхтэй.

3/Сонгогч сонгуульд шууд сонгох эрхийнхээ үндсэн дээр ямар нэг төлөөлөлгүйгээр оролцож, саналаа нууцаар гаргана.

4/Сонгууль зохион байгуулах төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, түүний албан тушаалтан, нэр дэвшигч, нам, эвсэл болон бусад байгууллага, түүний албан тушаалтан сонгууль зохион байгуулах, түүнд оролцохдоо дараах зарчмыг баримтална:

4.1.хууль дээдлэх;

4.2.ил тод, тэгш байдлыг хангах;

4.3.шударга ёсыг сахих.

5/Сонгууль зохион байгуулах үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах зарчим нь сонгогч саналаа нууцаар гаргахад хамаарахгүй.

Сонгуулийн үйл ажиллагааг автоматжуулах /7 дугаар зүйл/

Сонгуулийн үйл ажиллагааг автоматжуулахтай холбогдсон харилцааг Сонгуулийн автоматжуулсан системийн тухай хуулиар зохицуулна.

Сонгууль товлон зарлах /8 дугаар зүйл/

1.	Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийг сонгуулийн жилийн 02 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө товлон зарлаж, санал авах өдрийг тогтооно.
2.	Ээлжит сонгуулийн санал авах өдөр нь сонгуулийн жилийн 06 дугаар сарын эхний хагасын аль нэг ажлын өдөр байна.
3.	Гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах өдөр /цаашид “гадаадад санал авах өдөр” гэх/-ийг Ээлжит сонгуулийн санал авах өдөр нь сонгуулийн жилийн 06 дугаар сарын эхний хагасын аль нэг ажлын өдөр байна гэснийг үндэслэн гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах ажлыг зохион байгуулах төв комиссын саналыг харгалзан сонгуулийн төв байгууллага /цаашид “Сонгуулийн ерөнхий хороо” гэх/ тогтоох бөгөөд санал авах өдөр нь хоёр хүртэл өдөр байж болно.
4.	Ээлжит сонгуулийн санал авах өдөр бүх нийтээр амарна.
5.	Улсын нийт нутаг дэвсгэрт буюу зарим хэсэгт нь оршин суугаа хүн амын амь нас, эрүүл мэнд, аж амьдрал, нийтийн аюулгүй байдалд шууд аюул учруулсан буюу учруулахуйц байгалийн гамшиг, гэнэтийн бусад аюул тохиолдсон болон Үндсэн хуулийн дэг журам, нийгмийн хууль ёсны тогтолцоо оршин тогтноход заналхийлсэн аливаа байгууллага, бүлэг хүний зохион байгуулалт бүхий хүч хэрэглэсэн хууль бус үйл ажиллагааны улмаас үүссэн нийтийн эмх замбараагүй байдлыг төрийн байгууллага эрх хэмжээнийхээ дотор ердийн арга хэрэгслээр тохинуулах боломжгүй болсон онцгой нөхцөл бий болсны улмаас ээлжит сонгууль явуулах боломжгүй болсон бол Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийг хойшлуулж болно.
6.	Сонгууль товлон зарласны дараа онцгой нөхцөл бий болсны улмаас ээлжит сонгууль явуулах боломжгүй болсон бол Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийг хойшлуулж болох онцгой нөхцөл бий болсон тохиолдолд Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийн үйл ажиллагааг зогсооно.
7.	Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийг хойшлуулж болох, Сонгууль товлон зарласны дараа онцгой нөхцөл бий болсон тохиолдолд Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийн үйл ажиллагааг зогсоосны дагуу онцгой нөхцөл арилсны дараа Монгол Улсын Их Хурал ажлын долоон өдөрт багтаан санал авах өдрөөс 70-аас доошгүй хоногийн өмнө ээлжит сонгуулийг товлон зарлана.
8.	Монгол Улсын Их Хурал ээлжит сонгуулийг товлон зарлаагүй бол Монгол Улсын Их Хурал ажлын долоон өдөрт багтаан санал авах өдрөөс 70-аас доошгүй хоногийн өмнө ээлжит сонгуулийг товлон зарлана гэж заасан ажлын долоон өдрийн дараагийн өдрийг ээлжит сонгууль товлон зарласан өдөрт тооцож, Сонгуулийн ерөнхий хороо ээлжит сонгуулийг зохион байгуулна.
9.	Монгол Улсын Их Хурал ээлжит бус сонгуулийг санал авах өдрийн хамт санал авах өдрөөс 70-аас доошгүй хоногийн өмнө тухайн сонгууль явуулах нөхцөл байдал үүссэнээс хойш ажлын 20 өдрийн дотор Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг болон энэ хуульд нийцүүлэн товлон зарлаж, санал авах өдрийг тогтооно.
10.	Дахин сонгуулийг санал авах өдрийн хамт санал авах өдрөөс 70-аас доошгүй хоногийн өмнө Сонгуулийн ерөнхий хороо шийдвэр гаргаснаас хойш 30 хоногийн дотор энэ хуульд нийцүүлэн Улсын Их Хурал товлон зарлана.
11.	Сонгуулийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах цаг хугацааны хуваарийг Сонгуулийн ерөнхий хороо батална.

Сонгуулийн үйл ажиллагааны эдийн засгийн баталгаа /9 дүгээр зүйл/

<p>1.</p>	<p>Сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон дараах зардлыг Сонгуулийн ерөнхий хорооны төсөвт тусгаж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ:</p>	<p>1.1.сонгуулийн байгууллагын үйл ажиллагааны зардал;</p> <p>1.2.нэр дэвшигч, түүний сонгууль эрхэлсэн байгууллагын ажилтан, нэр дэвшигчийн шадар туслагч, ерөнхий менежер, менежер, ухуулагч болон сонгуулийн ажиглагчийн үнэмлэх, тээврийн хэрэгслийн таних тэмдэг, саналын хуудас, сонгуулийн дүн, мэдээний маягт, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн сонгуулийн хороо болон хэсгийн хороо, төв комисс, салбар комиссын албан бичгийн хэвлэмэл хуудас, сонгуулийн болон хэсгийн хороо, салбар комисст хүргүүлэх үнэмлэх, батламж хэвлүүлэх, төрийн далбаа, тэмдэг хийлгэх, бэлтгэх, хүргэх зардал;</p> <p>1.3.санал авах, тоолох, дүн гаргах ажиллагаанд хэрэглэх техник, тоног төхөөрөмж, тэдгээрийн сэлбэг хэрэгсэл, программ хангамж, сонгогч санал өгснийг тэмдэглэх хэрэгсэл, санал тэмдэглэх хэрэгсэл худалдан авах, түрээслэх, ашиглах, хамгаалах, хадгалах, засвар үйлчилгээ хийх, тээвэрлэх, даатгал, лицензийн төлбөр, санал хураалтын дүнгийн мэдээ дамжуулах зардал;</p> <p>1.4.саналын нууцлалыг хангах зориулалт бүхий хавтас, брайль хавтас, дугтуй, саналын хуудасны уут, лац болон тэдгээрийг худалдан авах, тээвэрлэх болон Сонгуулийн ерөнхий хорооноос ирүүлсэн саналын хуудас, сонгууль зохион байгуулах болон санал авахтай холбоотой бусад баримт бичгийг олон улсын буухиа шуудангаар салбар комисст хүргүүлнэ гэж заасан олон улсын буухиа шуудангийн зардал;</p> <p>1.5.саналын хайрцаг хийх, хүргэх, сонгуулийн хэсгийн хороодын ажиллах болон санал авах байр бэлтгэх зардал;</p> <p>1.6.сонгуулийн хууль тогтоомж болон сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон эрх зүйн акт, гарын авлага, сургалт, сурталчилгааны материал боловсруулах, хэвлэх, хүргэх, архивын баримт үүсгэх, устгах зардал;</p> <p>1.7.сонгуулийн хууль тогтоомжийг сурталчлах болон сонгууль зохион байгуулах, түүний бэлтгэл ажлын явц, хугацааны талаар сонгогчдыг мэдээллээр хангах арга хэмжээний зардал;</p> <p>1.8.байнгын бус ажиллагаатай сонгуулийн байгууллагын ажилтанд гэрчилгээ олгох сургалтын зардал;</p> <p>1.9.сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон сургалтын зардал;</p> <p>1.10.сонгуулийн байгууллагын ажилтан, мэдээллийн технологийн багийн болон ажлын хэсгийн гишүүн, даамал, нөөц даамлын ажилласан хугацааны мөнгөн урамшуулал, хоолны зардал;</p> <p>1.11.сонгуулийн хороодын бичиг хэрэг, шуудан, холбоо, унаа, албан томилолтын зардал;</p> <p>1.12.онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед гарч болзошгүй зардал;</p> <p>1.13.дахин болон хоёр дахь санал хураалт явуулах зардал;</p> <p>1.14.гадаад улсад байгаа иргэдийн санал авахтай</p>
-----------	---	---

		<p>холбогдон гарах зардал;</p> <p>1.15. Сонгуулийн сурталчилгаанд радио, телевиз ашиглах, Сонгуулийн сурталчилгаанд цахим орчин ашиглах, Хоёр дахь болон дахин санал хураалт дуусах хүртэлх хугацаанд сонгуулийн сурталчилгаа явуулахыг хориглоно, Нэр дэвшигч сонгуулийн сурталчилгаа эхэлсэн өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал сонгуулийн сурталчилгааны бус радио, телевизийн нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, ярилцлагад орохыг хориглоно. Түүнчлэн сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн нэр дэвшигч оролцсон аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг радио, телевизээр нэвтрүүлэх, нийтлэхийг хориглоно гэж тус тус заасан сонгуулийн сурталчилгаанд хяналт тавих, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулахтай холбогдон гарах зардал;</p> <p>1.16.сонгууль зохион байгуулахтай холбогдон гарах бусад зардал.</p>
2.	<p>Сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон дараах зардлыг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын тухайн жилийн төсөвт тусган баталж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ:</p>	<p>2.1.сонгогчийг бүртгэх, тэднийг таньж оруулах техник хэрэгсэл, сэлбэг, программ хангамж худалдан авах, түрээслэх, ашиглах, хадгалах, хамгаалах, засвар үйлчилгээг хийх, тээвэрлэх, даатгал хийлгэх зардал, лицензийн төлбөр;</p> <p>2.2.сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, түүнийг цахим хуудсанд байршуулах, хэвлэх, хүргэх, мэдээлэл, сурталчилгаа явуулах, түүнтэй холбогдон гарах бусад зардал;</p> <p>2.3.улсын бүртгэлийн байгууллагын ажилтан, итгэмжлэгдсэн болон гэрээт ажилтны мөнгөн урамшуулал, хоол, холбоо, унаа, томилолтын зардал;</p> <p>2.4.улсын бүртгэлийн байгууллагын ажилтан, итгэмжлэгдсэн болон гэрээт ажилтны сургалт зохион байгуулах, түүнтэй холбогдон гарах бусад зардал;</p> <p>2.5.сонгогчийг бүртгэх техник хэрэгслийн аюулгүй байдлыг хангах, хамгаалалтын ажилтны томилолт, унааны зардал, техник тоног төхөөрөмжийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах үүрэг бүхий мэдээллийн технологийн шуурхай багийн мөнгөн урамшуулал, хоолны зардал;</p> <p>2.6.онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед гарч болзошгүй зардал;</p> <p>2.7.сонгуулийг зохион байгуулахтай холбогдон гарах бусад зардал.</p>
3.	<p>Сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон дараах зардлыг цагдаагийн байгууллагын тухайн жилийн төсөвт тусган баталж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ:</p>	<p>3.1.саналын хуудас хэвлүүлэх, хадгалах, хамгаалах, хүргүүлэх үеийн хамгаалалт, санал авах байр болон зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авах, дүн дамжуулах үеийн хамгаалалт, шатахуун, техник хэрэгслийн зардал;</p> <p>3.2.цагдаагийн алба хаагчийн томилолт, унаа, мөнгөн урамшуулал, хоолны зардал.</p>
4.	<p>Төрийн аудитын байгууллага, онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллага, тагнуулын байгууллага, төрийн тусгай хамгаалалтын асуудал эрхэлсэн байгууллага, шударга өрсөлдөөний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, архив, албан хэрэг хөтлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь сонгуулийн үйл ажиллагаатай холбогдон гарах улсын төсвөөс санхүүжих зардлаа тухайн жилийн төсөвтөө тусган батлуулсан байна.</p>	

5.	Сонгууль зохион байгуулахтай холбоотой нэмэлт зардал шаардлагатай тохиолдолд Сонгуулийн ерөнхий хорооны саналыг үндэслэн Төсвийн тухай хуульд нийцүүлэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал батална.
6.	Ээлжит бус болон дахин сонгууль зохион байгуулахтай холбогдон гарах Сонгуулийн ерөнхий хороо, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар, Цагдаагийн байгууллага , Төрийн аудитын байгууллага, онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллага, Тагнуулын ерөнхий газар, Төрийн тусгай хамгаалалтын асуудал эрхэлсэн байгууллага, Шударга өрсөлдөөн хэрэглэгчийн төлөө газар, Архивын ерөнхий газар заасан байгууллагын зардлыг тухай бүр Улсын Их Хурал баталж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.
7.	Улсын Их Хурлаас баталсан ээлжит бус болон дахин сонгууль зохион байгуулахтай холбогдон гарах зардлыг Засгийн газрын нөөц сангаас гаргана.
8.	Сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон дараах зардлыг Сонгуулийн ерөнхий хорооны төсөвт тусгаж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ, Сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон дараах зардлыг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын тухайн жилийн төсөвт тусган баталж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ, Сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон дараах зардлыг цагдаагийн байгууллагын тухайн жилийн төсөвт тусган баталж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ, Төрийн аудитын байгууллага, онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллага, тагнуулын байгууллага, төрийн тусгай хамгаалалтын асуудал эрхэлсэн байгууллага, шударга өрсөлдөөний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, архив, албан хэрэг хөтлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь сонгуулийн үйл ажиллагаатай холбогдон гарах улсын төсвөөс санхүүжих зардлаа тухайн жилийн төсөвтөө тусган батлуулсан байна, Сонгууль зохион байгуулахтай холбоотой нэмэлт зардал шаардлагатай тохиолдолд Сонгуулийн ерөнхий хорооны саналыг үндэслэн Төсвийн тухай хуульд нийцүүлэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал батална, Ээлжит бус болон дахин сонгууль зохион байгуулахтай холбогдон гарах байгууллагын зардлыг тухай бүр Улсын Их Хурал баталж, улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ, Улсын Их Хурлаас баталсан ээлжит бус болон дахин сонгууль зохион байгуулахтай холбогдон гарах зардлыг Засгийн газрын нөөц сангаас гаргана гэж тус тус заасан зардлын төлөвлөлт, зарцуулалт, гүйцэтгэлд төрийн аудитын дээд байгууллага Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу хяналт тавьж, аудит хийж, дүгнэлт гаргана.
9.	Сонгуулийн ерөнхий хороо болон аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн сонгуулийн хороо батлагдсан төсвийн хэмжээнд сонгуулийг зохион байгуулах, сонгуулийн автоматжуулах хэрэгслийн иж бүрдэл, сонгогчийн бүртгэлийн техник хэрэгсэл болон программ хангамж худалдан авахтай холбогдуулан хувь хүн, хуулийн этгээдтэй сонгон шалгаруулалтгүйгээр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах гэрээ байгуулах ба уг үйл ажиллагаа Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн зохицуулалтад хамаарахгүй.

Сонгуулийн нутаг дэвсгэрийн хуваарь /10 дугаар зүйл/

- 1/Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн нутаг дэвсгэр нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр байна.
- 2/Ерөнхийлөгчийн сонгуульд Монгол Улсын нутаг дэвсгэр нэг тойрог болно.
- 3/Сонгогчийн саналыг авах, тоолох зорилгоор сонгуулийн нутаг дэвсгэр нь хэсэгт хуваагдана.

Сонгуулийн хэсэг байгуулах /11 дүгээр зүйл/

1/Сонгогчдын санал авч, тоолох зорилгоор сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид сонгуулийн хэсгийг ээлжит сонгуулийн жилийн 3 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө байгуулж, хэсгийн нутаг дэвсгэрийг зарлана.

2/Сонгуулийн хэсэг байгуулахдаа улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын саналыг харгалзан иргэний улсын бүртгэлийн мэдээллийн цахим сан дахь тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэлтэй сонгуулийн эрх бүхий иргэний тоог үндэслэнэ.

3/Хэсэг нь суманд 2000-аас дээшгүй, аймаг, нийслэлд 3000-аас дээшгүй сонгогчтой байх бөгөөд нэг хэсэгт байх сонгогчийн тоо 200-аас доошгүй байна.

4/Сонгогчдын тооноос хамааран баг, хороог хувааж сонгуулийн хэсэг байгуулж болох бөгөөд хороог бусад хороотой нэгтгэн хэсэг байгуулахыг хориглоно.

5/ Сонгогчдын санал авч, тоолох зорилгоор сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид сонгуулийн хэсгийг ээлжит сонгуулийн жилийн 3 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө байгуулж, хэсгийн нутаг дэвсгэрийг зарлана гэж заасны дагуу байгуулагдсан хэсгийн сонгогчдыг онцгой нөхцөл байдлын улмаас зохион байгуулалттайгаар тухайн хэсгээс тусгаарлах, хэсгийг нэгтгэх, шинээр байгуулах, сонгуулийн хэсгийн нутаг дэвсгэрийг өөрчлөх асуудлыг санал авах өдрөөс 35-аас доошгүй хоногийн өмнө Сонгуулийн ерөнхий хорооны зөвшөөрлөөр шийдвэрлэж болно.

6/Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид сонгуулийн хэсгийг байгуулсан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор Сонгогчдын санал авч, тоолох зорилгоор сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид сонгуулийн хэсгийг ээлжит сонгуулийн жилийн 3 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө байгуулж, хэсгийн нутаг дэвсгэрийг зарлана гэж заасан мэдээллийг улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтэст хүргүүлнэ.

7/Улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтэс Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид сонгуулийн хэсгийг байгуулсан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор мэдээллийг улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтэст хүргүүлнэ. заасан мэдээллийг нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд нэгтгэн тав хоногийн дотор улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

8/ Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид сонгуулийн хэсгийг байгуулсан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор заасан мэдээллийг улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтэст хүргүүлнэ. заасан мэдээллийг үндэслэн улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгуулийн хэсгийн дугаарыг улсын хэмжээнд давхардахгүй байхаар тогтооно.

9/Ээлжит сонгуулийн жилийн 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн анхан шатны нэгжийн бүтэц, нэр, дугаарт өөрчлөлт оруулахыг хориглоно.

10/Ээлжит сонгуулиар байгуулагдсан сонгуулийн хэсгийг энэ хуульд зааснаас бусад тохиолдолд дараагийн ээлжит сонгууль хүртэл өөрчлөхгүй.

Сонгуулийн байгууллага /12 дугаар зүйл/

1/Сонгуулийг улсын хэмжээнд Сонгуулийн ерөнхий хороо удирдан зохион байгуулж, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн сонгуулийн хороо, хэсгийн хороо, гадаад улсад байгаа иргэдийн санал авах ажлыг зохион байгуулах төв болон салбар комиссыг нэгдсэн удирдлагаар хангаж ажиллана.

2/Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн сонгуулийн хороо, төв комисс, салбар комисс болон хэсгийн хороо нь байнгын бус ажиллагаатай сонгуулийн байгууллага /цаашид “сонгуулийн хороо” гэх/ бөгөөд хэсгийн хороо нь сум, дүүргийн сонгуулийн хорооны бүрэлдэхүүнд хамаарна.

3/Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн сонгуулийн хороодын даргаар тухайн шатны Засаг даргын тамгын газрын дарга, эсхүл тамгын газрын даргын үүрэг гүйцэтгэгчийг томилно. Сонгуулийн хороонд сургалтад хамрагдаж, гэрчилгээ авсан төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний албан хаагчийг нээлттэй бүртгэсний үндсэн дээр томилон ажиллуулна.

4/Сонгуулийн хороонд ажиллах ажилтны сургалт зохион байгуулах, гэрчилгээ олгох журмыг Сонгуулийн ерөнхий хороо батална.

5/Сургалтад хамрагдаж, гэрчилгээ аваагүй төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний албан хаагчийг байнгын бус ажиллагаатай сонгуулийн байгууллагад томилохыг хориглоно.

6/Сонгуулийн хороодын үйл ажиллагаа тэдгээрийг байгуулсан этгээд нь татан буулгах тухай шийдвэр гаргаснаар дуусгавар болно.

7/Сонгуулийн хороо шатлан захирагдах зарчмаар ажиллах ба дээд шатны сонгуулийн хорооны бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан шийдвэрийг доод шатны сонгуулийн хороо биелүүлэх үүрэгтэй.

8/Дээд шатны сонгуулийн хороо нь доод шатны сонгуулийн хорооны хуульд нийцээгүй шийдвэрийг хүчингүй болгох эрхтэй.

9/Дээд шатны сонгуулийн хорооноос бүрэн эрхийнхээ хүрээнд өгсөн үүргийг биелүүлээгүй нь тухайн доод шатны сонгуулийн хороо, түүний бүрэлдэхүүнийг өөрчлөх үндэслэл болно.

10/Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь нэр дэвшигчийн талаар байр сууриа илэрхийлэх, сурталчилгаа явуулах, энэ зорилгоор сонгогчоос сонгох эрхээ эдлэхэд болон санал авах, тоолох, дүн дамжуулах ажиллагаанд саад учруулах, бусдыг төлөөлж санал өгөх, гарын үсэг хуурамчаар үйлдэх, зохион байгуулах, бусад хэлбэрээр дэмжих зэрэг хууль бус аливаа үйлдэл хийхийг хориглоно.

11/Сонгуулийн ерөнхий хорооноос санал хураалтын дүнгийн талаар албан ёсны мэдээлэл гаргаагүй байхад аливаа этгээд санал хураалтын дүнгийн талаар мэдэгдэл хийхийг хориглоно.

12/Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Сонгуулийн хорооны гишүүний ёс зүйн дүрмийг баримтлан ажиллана.

13/Сонгуулийн хорооноос сонгууль зохион байгуулах, сонгуулийн хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгахад төрийн албан хаагч, нэр дэвшигч, нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн сонгууль эрхэлсэн байгууллага, түүний ажилтан, нэр дэвшигчийн ерөнхий менежер, менежер, шадар туслагч, ухуулагч болон бусад этгээд хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөх, шахалт үзүүлэх, саад учруулахыг хориглоно.

14/Төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, аж ахуйн нэгж, бусад байгууллага нь сонгууль зохион байгуулахад энэ хууль болон холбогдох бусад хуульд заасан эрх хэмжээнийхээ хүрээнд оролцож, сонгуулийн зохих шатны байгууллагаас тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлж, тэдгээрийн ажилд туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй.

15/Сонгуулийн хорооны ажиллах байр, санал авах байрыг төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд үнэ төлбөргүй гаргаж өгнө.

16/Сонгуулийн хороог аюулгүй байдлыг хангасан ажиллах байр, тээвэр, холбооны болон бусад шаардлагатай хэрэгслээр хангах асуудлыг тухайн шатны Засаг дарга хариуцна.

17/Сонгуулийн хороод тогтоосон журмын дагуу үйлдсэн тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

18/ Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь нэр дэвшигчийн талаар байр сууриа илэрхийлэх, сурталчилгаа явуулах, энэ зорилгоор сонгогчоос сонгох эрхээ эдлэхэд болон санал авах, тоолох, дүн дамжуулах ажиллагаанд саад учруулах, бусдыг төлөөлж санал өгөх, гарын үсэг хуурамчаар үйлдэх, зохион байгуулах, бусад хэлбэрээр дэмжих зэрэг хууль бус аливаа үйлдэл хийхийг хориглохыг зөрчсөн сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүнийг сонгуулийн хорооны бүрэлдэхүүнээс хасах бөгөөд энэ нь түүнийг төрийн албанд нэг жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр халах үндэслэл болно.

Сонгуулийн ерөнхий хорооны бүрэн эрх /13 дугаар зүйл/

Сонгуулийн ерөнхий хороо Ерөнхийлөгчийн сонгуулийг зохион байгуулж явуулахдаа энэ хууль болон Сонгуулийн төв байгууллагын тухай хуульд заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.

Аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооны эрх /14 дүгээр зүйл/

1.	Сонгуулийн ерөнхий хороо санал авах өдрөөс 70-аас доошгүй хоногийн өмнө энэ хуулийн 12.3-т заасны дагуу аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороог дарга, нарийн бичгийн дарга болон тав, эсхүл долоон гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж, нийтэд мэдээлнэ. Аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооны бүрэлдэхүүнд тухайн шатны цагдаагийн болон улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн байгууллагын төлөөлөл орсон байна.
2.	<p>Аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороо харьяалах нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд дараах эрхийг хэрэгжүүлнэ:</p> <p>2.1.сонгууль зохион байгуулах ажлыг төлөвлөх, түүнийг зохион байгуулах арга хэмжээг авах;</p> <p>2.2.сонгуулийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах;</p> <p>2.3.сум, дүүргийн сонгуулийн хороодын үйл ажиллагааг зохион байгуулалт, арга зүйн нэгдсэн удирдлагаар хангах;</p> <p>2.4.сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон асуудлаар тухайн нутаг дэвсгэр дэх зохих шатны төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, тэдгээрийн удирдах албан тушаалтны мэдээллийг сонсож, шаардлагатай арга хэмжээг авах;</p> <p>2.5.Сонгуулийн ерөнхий хорооноос хуваарилсан төсвийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу захиран зарцуулах, зохих журмын дагуу харьяалах сонгуулийн хороодод хуваарилах, зарцуулалтад нь хяналт тавих;</p>

		<p>2.6.саналын хуудас болон сонгуульд ашиглах техник хэрэгслийг хүргүүлэх, хадгалах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, хяналт тавих;</p> <p>2.7.харьяалах сонгуулийн хороодын шийдвэрийн талаарх өргөдөл, гомдлыг бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хянан шийдвэрлэх, бичгээр хариуг өгөх, доод шатны сонгуулийн хорооны хуульд нийцээгүй шийдвэрийг хүчингүй болгох;</p> <p>2.8.санал хураалтын дүн, холбогдох баримт бичгийг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан журмын дагуу нэгтгэж, хүргүүлэх;</p> <p>2.9.санал хураалтыг хуульд заасны дагуу зохион байгуулах;</p> <p>2.10.сонгууль зохион байгуулахтай холбогдуулан дээд шатны сонгуулийн хорооноос хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд өгсөн үүргийг биелүүлэх;</p> <p>2.11.хуульд заасан бусад эрх.</p>
--	--	---

Сум, дүүргийн сонгуулийн хорооны эрх /15 дугаар зүйл/

1.	<p>Аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороо санал авах өдрөөс 60-аас доошгүй хоногийн өмнө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн сонгуулийн хороодын даргаар тухайн шатны Засаг даргын тамгын газрын дарга, эсхүл тамгын газрын даргын үүрэг гүйцэтгэгчийг томилно. Сонгуулийн хороонд сургалтад хамрагдаж, гэрчилгээ авсан төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний албан хаагчийг нээлттэй бүртгэсний үндсэн дээр томилон ажиллуулна гэж заасны дагуу сум, дүүргийн сонгуулийн хороог дарга, нарийн бичгийн дарга болон гурав, эсхүл таван гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж, харьяалах нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд нийтэд мэдээлнэ.</p>	
2.	<p>Сум, дүүргийн сонгуулийн хороо харьяалах нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд энэ хуулийн 14.2.1, 14.2.2, 14.2.4, 14.2.9-д зааснаас гадна дараах эрхийг хэрэгжүүлнэ:</p>	<p>2.1.харьяалах хэсгийн хорооны үйл ажиллагааг зохион байгуулалт, арга зүйн нэгдсэн удирдлагаар хангах;</p> <p>2.2.аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооноос хуваарилсан төсвийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу захиран зарцуулах, харьяалах хэсгийн хорооны хэвийн үйл ажиллагааг хангахад шаардагдах зардлыг гаргах, зарцуулалтад хяналт тавих;</p> <p>2.3.өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг хянан шийдвэрлэж, бичгээр хариуг өгөх;</p> <p>2.4.харьяалах хэсгийн хороодоос ирүүлсэн санал хураалтын дүнг нэгтгэж, харьяалагдах аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороонд хүргэх;</p> <p>2.5.дээд шатны сонгуулийн хорооноос хуульд заасны дагуу өгсөн үүргийг биелүүлэх;</p> <p>2.6.сонгуулийн баримт бичгийг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан журмын дагуу гаргаж, харьяалагдах аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороонд хүлээлгэн өгөх;</p> <p>2.7.саналын хуудас болон сонгуульд ашиглах техник хэрэгслийг хүргүүлэх, хадгалах үйл ажиллагааг</p>

Сонгуулийн хорооны ажлын зохион байгуулалт /18 дугаар зүйл/

1/Сонгуулийн хороо энэ хуульд заасан эрхэд хамаарах асуудлыг хуралдаанаараа хэлэлцэж, хуралдаанд оролцсон бүрэлдэхүүний олонхын саналаар шийдвэрлэж, тогтоол гаргана.

2/Хуралдаанд сонгуулийн хорооны бүрэлдэхүүний гуравны хоёроос доошгүй нь оролцсон бол тухайн сонгуулийн хорооны хуралдааныг хүчинтэйд тооцно.

3/Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр сонгуулийн хорооны үйл ажиллагаанд оролцохгүй байх, хуралдаанд ирэхгүй байх, таслах, хуралдааныг орхих, хуралдааны тэмдэглэлд гарын үсэг зурахаас татгалзахыг хориглоно.

4/Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь хуралдааныг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр орхисон тохиолдолд түүнийг хуралдаанд оролцож, тухайн асуудлаар татгалзсан санал гаргасанд тооцно.

5/Сонгуулийн хорооны тогтоолд тухайн сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга гарын үсэг зурна.

6/Тогтоолд тухайн сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн даргын аль нэг гарын үсэг зураагүй нь уг тогтоолыг хүчингүй, эсхүл хүчин төгөлдөр бус гэж тооцох үндэслэл болохгүй.

7/Сонгуулийн хороо санал авах өдрөөс бусад өдөр ажлын цагаар ажиллах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд ажлын бус өдөр болон илүү цагаар ажиллаж болно.

8/Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал, хуваарийг долоо хоног бүрээр гаргаж, тухайн сонгуулийн хорооны мэдээллийн самбарт ил тавина.

9/Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас сонгуулийн хорооны үйл ажиллагаа болон хуралдаанд оролцох боломжгүй болсон бол энэ тухайгаа бичгээр болон бусад хэлбэрээр урьдчилан мэдэгдэх үүрэгтэй.

10/ Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр сонгуулийн хорооны үйл ажиллагаанд оролцохгүй байх, хуралдаанд ирэхгүй байх, таслах, хуралдааныг орхих, хуралдааны тэмдэглэлд гарын үсэг зурахаас татгалзахыг хориглоно, Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас сонгуулийн хорооны үйл ажиллагаа болон хуралдаанд оролцох боломжгүй болсон бол энэ тухайгаа бичгээр болон бусад хэлбэрээр урьдчилан мэдэгдэх үүрэгтэй гэж заасныг зөрчсөн сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүнийг сонгуулийн хорооны бүрэлдэхүүнээс хасах асуудлыг тухайн сонгуулийн хороог байгуулсан дээд шатны сонгуулийн хороо гурав хоногийн дотор шийдвэрлэж, нэн даруй нөхөн томилно.

11/Сонгуулийн хороо нь Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан хуралдааны дэг, тэмдэглэл хөтлөх журмыг баримтлах ба сонгуулийн хорооны дарга нь гишүүдийн ажил үүргийн хуваарийг тогтооно.

12/Сонгуулийн хорооны хуралдаанд нэр дэвшигчийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын ажилтан, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөлөл, ажиглагчийг байлцуулж болно. Хуралдааныг ажиглах, дуу болон дүрс бичлэг хийх боломжоор хангах асуудлыг хуралдааны дэгээр зохицуулна.

13/Сонгуулийн хорооны хуралдааныг ажиглаж байгаа этгээд нь тухайн сонгуулийн хорооны бүрэн эрхийн асуудалд хөндлөнгөөс оролцох, даргалагчийн зөвшөөрөлгүйгээр үг хэлэх зэргээр хуралдааны хэвийн үйл ажиллагаанд саад учруулахыг хориглоно. Хуралдааны хэвийн үйл ажиллагаанд саад учруулсан этгээдийг хуралдаанаас нэн даруй гаргана.

14/Сонгуулийн хорооны хуралдааны шийдвэрийг нийтэд нэн даруй, ил тод мэдээлнэ.

15/Сонгуулийн баримт бичгийг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан журмын дагуу бүртгэнэ.

16/Аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооны болон төв комиссын дарга дотоод ажлын асуудлаар захирамж гаргана.

17/Сонгуулийн хорооны ажилтныг энэ хуульд заасан бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх хугацаанд үндсэн ажлаас нь чөлөөлөх, халах, түүнчлэн өөрийнх нь зөвшөөрөлгүйгээр өөр ажил, албан тушаалд шилжүүлэхийг хориглоно.

18/Төрийн албан хаагчийг сонгуулийн хороонд ажиллах хугацаанд харьяалах байгууллага нь цалинтай чөлөө олгоно.

19/Хуульд өөрөөр заагаагүй бол доод шатны сонгуулийн хорооны шийдвэр, сонгууль зохион байгуулах үйл ажиллагааны талаар дээд шатны сонгуулийн хороонд гомдол гаргаж болох бөгөөд зохих шатны сонгуулийн хороо гомдлыг хүлээн авснаас хойш гурав хоногийн дотор хянан шийдвэрлэж, гомдол гаргагчид бичгээр хариуг өгнө.

20/Сонгуулийн хороо сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон, түүнчлэн хууль зөрчсөн тухай асуудлыг шалгуулах, эсхүл зөрчлийг таслан зогсоох асуудлаар сонгуулийн хууль тогтоомжоор үүрэг хүлээсэн аливаа байгууллага, албан тушаалтанд хууль ёсны шаардлага тавих эрхтэй.

21/ Сонгуулийн хороо сонгууль зохион байгуулахтай холбогдсон, түүнчлэн хууль зөрчсөн тухай асуудлыг шалгуулах, эсхүл зөрчлийг таслан зогсоох асуудлаар сонгуулийн хууль тогтоомжоор үүрэг хүлээсэн аливаа байгууллага, албан тушаалтанд хууль ёсны шаардлага тавих эрхтэй гэж заасан шаардлагыг хүлээн авсан байгууллага, албан тушаалтан ажлын гурван өдрийн дотор бичгээр хариуг өгнө.

22/Сонгуулийн хорооноос бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан шийдвэрийг тухайн нутаг дэвсгэр дэх бүх байгууллага, албан тушаалтан, иргэн биелүүлэх үүрэгтэй.

***Сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, танилцуулах,
хүргүүлэх /19 дүгээр зүйл/***

1/Сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг иргэний улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санд үндэслэн үйлдэх бөгөөд түүнийг нягтлан шалгах, давхардлыг арилгах сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй сонгуулийн эрх бүхий иргэнийг бүртгэх, эдгээртэй холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага зохион байгуулж, нэгдсэн удирдлагаар хангана.

2/Сонгогчдын нэрийн жагсаалтад тухайн сонгуулийн хэсгийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэл бүхий сонгогчийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, нас, хүйс, регистрийн дугаар, оршин суугаа газрын хаяг гэсэн дарааллаар бичнэ.

3/Улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтэс нь тухайн сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн сонгуулийн хэсэг байгуулсан нутаг дэвсгэрийн мэдээллийг иргэний улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн сан дахь тухайн хэсгийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэл бүхий сонгогчийн бүртгэлтэй тулган шалгаж улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

4/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчдын нэрийн жагсаалтад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, нас, хүйс, регистрийн дугаар, байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэлийн мэдээллийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороогоор болон сонгуулийн хэсэг бүрээр нь нэгтгэн гаргах бөгөөд уг жагсаалтыг ээлжит сонгуулийн жилийн 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлж, сонгууль дуустал өөрийн цахим хуудсанд байрлуулна.

5/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчийг Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчдын нэрийн жагсаалтад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, нас, хүйс, регистрийн дугаар, байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэлийн мэдээллийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороогоор болон сонгуулийн хэсэг бүрээр нь нэгтгэн гаргах бөгөөд уг жагсаалтыг ээлжит сонгуулийн жилийн 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлж, сонгууль дуустал өөрийн цахим хуудсанд байрлуулна гэж заасан цахим хуудсанд байрлуулсан сонгогчдын нэрийн жагсаалт дахь өөрийн болон өөрийн байнга оршин суугаа хаягийн бүртгэлд бүртгэгдсэн нийт сонгогчийн мэдээлэлтэй танилцах боломжоор хангана.

6/Доор дурдсан байгууллага дараах иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар, төрсөн он, сар, өдөр, хүйс болон бусад шаардлагатай мэдээллийг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад ээлжит сонгуулийн жилийн 5 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө цаасан болон цахим хэлбэрээр хүргүүлнэ:

6.1.Улсын дээд шүүх эрх зүйн чадамжгүй нь шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон сонгуулийн насны иргэдийн мэдээллийг;

6.2.шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хорих ял эдэлж байгаа болон эрүүгийн хэрэгт холбогдуулан баривчлагдсан, захиргааны журмаар албадан эмчлүүлж байгаа сонгуулийн насны иргэдийн мэдээллийг;

6.3.хил хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага 60 ба түүнээс дээш хоногийн хугацаагаар гадаад улсад зорчсон иргэдийн мэдээллийг;

6.4.хил хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч санал авах өдөр харьяа тусгай анги, салбарт нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг;

6.5.батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч санал авах өдөр зэвсэгт хүчний цэргийн анги, нэгтгэлд нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг;

6.6.**цагдаагийн төв байгууллага** тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч тухайн нутаг дэвсгэрт ажиллаж байгаа **цагдаагийн алба хаагч, дотоодын цэргийн анги, нэгтгэлд** нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг;

6.7. гадаадын иргэн, харьяатын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тухайн жилд Монгол Улсын харьяат болсон, иргэний харьяаллаа сэргээн тогтоолгосон, харьяатаас гарсан иргэдийн мэдээллийг.

7/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага Улсын дээд шүүх эрх зүйн чадамжгүй нь шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон сонгуулийн насны иргэдийн мэдээллийг, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хорих ял эдэлж байгаа болон эрүүгийн хэрэгт холбогдуулан баривчлагдсан, захиргааны журмаар албадан эмчлүүлж байгаа сонгуулийн насны иргэдийн мэдээллийг; хил хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага 60 ба түүнээс дээш хоногийн хугацаагаар гадаад улсад зорчсон иргэдийн мэдээллийг тус тус ирүүлсэн мэдээллийг үндэслэн тухайн сонгогчийг сонгогчдын нэрийн жагсаалтаас хасалгүйгээр “Тайлбар” хэсэгт “Түр хасав” гэсэн нэмэлт тэмдэглэгээ хийх бөгөөд нэмэлт тэмдэглэгээ хийгдсэн тухайн сонгогчийг сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдсэн сонгогчдын тоонд оруулан тооцохгүй.

8/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хил хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч санал авах өдөр харьяа тусгай анги, салбарт нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг; батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч санал авах өдөр зэвсэгт хүчний цэргийн анги, нэгтгэлд нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг; цагдаагийн төв байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч тухайн нутаг дэвсгэрт ажиллаж байгаа цагдаагийн алба хаагч, дотоодын цэргийн анги, нэгтгэлд нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг; тус тус ирүүлсэн мэдээллийг үндэслэн тухайн нутаг дэвсгэрийн хамаарч байгаа сонгуулийн хэсэгт саналаа өгөх сонгогчдын нэрийн жагсаалтад тухайн сонгогчийг нэмж бүртгэн байнга оршин суугаа газрынх нь хаягийн дагуу бүртгэгдсэн сонгогчдын нэрийн жагсаалтаас хасна.

9/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчдын нэрийн жагсаалтад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, нас, хүйс, регистрийн дугаар, байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэлийн мэдээллийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороогоор болон сонгуулийн хэсэг бүрээр нь нэгтгэн гаргах бөгөөд уг жагсаалтыг ээлжит сонгуулийн жилийн 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлж, сонгууль дуустал өөрийн цахим хуудсанд байрлуулна гэж заасны дагуу цахим хуудсанд байршуулсан сонгогчдын нэрийн жагсаалтад дараах өөрчлөлтийг тусган уг жагсаалтыг цаасан болон цахим хэлбэрээр үйлдэж, цаасан хэлбэрээр үйлдсэн сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг санал авах өдрөөс 25-аас доошгүй хоногийн өмнө улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтсээр дамжуулан хэсгийн хороонд хүргүүлнэ:

9.1. сонгогчоос Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчдын нэрийн жагсаалтад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, нас, хүйс, регистрийн дугаар, байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэлийн мэдээллийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороогоор болон сонгуулийн хэсэг бүрээр нь нэгтгэн гаргах бөгөөд уг жагсаалтыг ээлжит сонгуулийн жилийн 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлж, сонгууль дуустал өөрийн цахим хуудсанд байрлуулна гэж заасан сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй, эсхүл буруу бүртгэгдсэн талаар гаргасан гомдлын дагуу оруулсан өөрчлөлт;

9.2. Иргэний шилжилт хөдөлгөөнийг санал авах өдрөөс 60 хоногийн өмнө зогсоож, Сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг

Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсонд тооцсон тухай шийдвэрийг Сонгуулийн ерөнхий хороо гаргаж, нийтэд мэдээлнэ гэж заасны дагуу сонгуулийн дүнг нийтэд мэдээлсний дараах өдрөөс сэргээнэ гэсэн хугацаанаас өмнө хийгдсэн сонгогчийн байнга оршин суугаа газрын хаягийн өөрчлөлт;

9.3.сонгогчийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, хүйс, регистрийн дугаар зэрэг иргэний бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт;

9.4.нас барсан иргэний улсын бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт;

9.5. Доор дурдсан байгууллага дараах иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар, төрсөн он, сар, өдөр, хүйс болон бусад шаардлагатай мэдээллийг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад ээлжит сонгуулийн жилийн 5 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө цаасан болон цахим хэлбэрээр хүргүүлнэ гэж заасан иргэдийн мэдээлэлтэй холбоотой өөрчлөлт.

10/Хэсгийн хороо сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг хүлээн авсан өдрөөс эхлэн өөрийн ажиллах байранд, өөрийн ажиллах байргүй бол сум, хорооны Засаг даргын тамгын газрын байранд итгэмжлэгдсэн ажилтныг ажиллуулж, сонгогчдод өөрийн болон өөрийн байнга оршин суугаа хаягийн бүртгэлд бүртгэгдсэн нийт сонгогчийн мэдээлэлтэй чөлөөтэй танилцах боломж олгоно.

11/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага санал авах өдрөөс 25-аас доошгүй хоногийн өмнө хүргүүлсэн сонгогчдын нэрийн жагсаалтад сонгогчоос нас барсан иргэний улсын бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт гэж заасан сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй, эсхүл буруу бүртгэгдсэн талаар гаргасан гомдлын дагуу оруулсан өөрчлөлт, сонгогчийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, хүйс, регистрийн дугаар зэрэг иргэний бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт, нас барсан иргэний улсын бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт, Гадаад улсад байгаа сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, танилцуулах, Сонгогчдын нэрийн жагсаалттай холбогдсон гомдлыг шийдвэрлэх журам, сонгогч шилжсэн гэж заасан үндэслэлээр оруулсан өөрчлөлтийг тусгаж сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг санал авах өдрөөс гурваас доошгүй хоногийн өмнө улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтсээр дамжуулан хэсгийн хороонд хүргүүлнэ.

12/Сонгогч сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдсэн эсэхээ санал авах өдрөөс 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө шалгасан байвал зохино.

13/Сонгогчдын нэрийн жагсаалт зөвхөн нэг нэрийн жагсаалтаас бүрдэх бөгөөд энэ хуульд заасныг зөрчин сонгогчдын нэрийн жагсаалт шинээр үйлдэх, түүнд өөрчлөлт оруулахыг хориглоно.

14/Сонгогчдын нэрийн жагсаалт цаасан болон цахим хэлбэртэй байх бөгөөд сонгогчийг сонгуулийн зөвхөн нэг хэсэгт бүртгэнэ.

15/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгуульд оролцохоор бүртгүүлсэн нам, эвслийг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн хүсэлтийн дагуу сонгогчдын эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар, байнга оршин суугаа газрын хаяг бүхий Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага санал авах өдрөөс 25-аас доошгүй хоногийн өмнө хүргүүлсэн сонгогчдын нэрийн жагсаалтад сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй, эсхүл буруу бүртгэгдсэн талаар гаргасан гомдлын дагуу оруулсан өөрчлөлт, сонгогчийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, хүйс, регистрийн дугаар зэрэг иргэний бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт; нас барсан иргэний улсын бүртгэлтэй холбоотой өөрчлөлт; .Гадаад улсад байгаа сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, танилцуулах, Сонгогчдын нэрийн жагсаалттай холбогдсон гомдлыг шийдвэрлэх журам, сонгогч шилжих үндэслэлээр оруулсан өөрчлөлтийг тусгаж сонгогчдын нэрийн

жагсаалтыг санал авах өдрөөс гурваас доошгүй хоногийн өмнө улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтсээр дамжуулан хэсгийн хороонд хүргүүлнэ гэж заасан сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг сонгуулийн хэсэг тус бүрээр санал авах өдрөөс хоёроос доошгүй хоногийн өмнө цахим хэлбэрээр нэг удаа олгоно.

16/Сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг энэ хууль болон холбогдох хууль тогтоомжид зааснаас бусад тохиолдолд хувилж олшруулах, тараахыг хориглоно.

17/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, нягтлан шалгах, давхардал, зөрчлийг арилгах, танилцуулах журам болон маягт, загварыг Сонгуулийн ерөнхий хороотой хамтран батална.

18/ Сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг иргэний улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санд үндэслэн үйлдэх бөгөөд түүнийг нягтлан шалгах, давхардлыг арилгах сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй сонгуулийн эрх бүхий иргэнийг бүртгэх, эдгээртэй холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага зохион байгуулж, нэгдсэн удирдлагаар хангана гэж заасан үйл ажиллагааг зохион байгуулахад төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, холбогдох бусад байгууллага энэ хууль болон холбогдох бусад хуульд заасан эрх хэмжээнийхээ хүрээнд оролцож, улсын бүртгэлийн байгууллагаас тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлж, туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй.

19/Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага Сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг иргэний улсын бүртгэлийн цахим мэдээллийн санд үндэслэн үйлдэх бөгөөд түүнийг нягтлан шалгах, давхардлыг арилгах сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй сонгуулийн эрх бүхий иргэнийг бүртгэх, эдгээртэй холбоотой гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага зохион байгуулж, нэгдсэн удирдлагаар хангана гэж заасан үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сонгогчдын нэрийн жагсаалтад байгаа сонгуулийн эрх бүхий иргэний эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, нас, хүйс, регистрийн дугаар, байнга оршин суугаа газрын хаягийн бүртгэлийн мэдээллийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороогоор болон сонгуулийн хэсэг бүрээр нь нэгтгэн гаргах бөгөөд уг жагсаалтыг ээлжит сонгуулийн жилийн 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлж, сонгууль дуустал өөрийн цахим хуудсанд байрлуулна, Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага цахим хуудсанд байршуулсан сонгогчдын нэрийн жагсаалтад дараах өөрчлөлтийг тусган уг жагсаалтыг цаасан болон цахим хэлбэрээр үйлдэж, цаасан хэлбэрээр үйлдсэн сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг санал авах өдрөөс 25-аас доошгүй хоногийн өмнө улсын бүртгэлийн байгууллагын орон нутаг дахь газар, хэлтсээр дамжуулан хэсгийн хороонд хүргүүлнэ, Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нягтлан шалгасан гадаад улсад байгаа сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг Төв комисст цахим хэлбэрээр буцаан илгээнэ. Төв комисс сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг цахим хэлбэрээр салбар комисст даруй хүргүүлэх бөгөөд уг жагсаалтыг салбар комисс гадаад улсад санал авах өдрөөс таваас доошгүй хоногийн өмнө өөрийн байранд ил тавих, цахим хуудсанд байршуулан сонгогчдод өөрт холбогдох мэдээлэлтэй чөлөөтэй танилцах бололцоогоор хангана, санал авах өдрөөс гурваас доошгүй хоногийн өмнө заасан хугацаанд Сонгуулийн ерөнхий хороонд хүргүүлнэ.

20/Энэ хуульд заасны дагуу Сонгуулийн ерөнхий хороонд бүртгүүлсэн нам, эвсэл, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, давхардлыг арилгах, нягтлан шалгах, хүргүүлэх үйл ажиллагаатай танилцаж болно.

Сонгогч шилжих /24 дүгээр зүйл/

1.	Сонгогч шилжих бол энэ тухай хүсэлтээ холбогдох баримтын хамт санал авах өдрөөс 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө харьяа хэсгийн хороонд ажиллах иргэний бүртгэлийн итгэмжлэгдсэн ажилтан, эсхүл улсын бүртгэлийн холбогдох байгууллагад биечлэн гаргана.
2.	Сонгуулийн байгууллагын ажилтан, итгэмжлэгдсэн ажилтан, мэдээллийн технологийн багийн гишүүн, даамал, санал авах байр болон сонгуулийн үйл ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангахаар ажиллаж байгаа цагдаагийн алба хаагчийн сонгогчийн шилжилтийг хийх, бүртгэхдээ тухайн байгууллагынх нь албан бичиг, хүсэлтэд үндэслэн санал авах өдрөөс 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө шийдвэрлэнэ.
3.	Нэр дэвшигч болон Нэр дэвшигч өөрийн итгэмжлэл олгосон ерөнхий менежер, менежер, шадар туслагч сонгуулийн нэг хэсгээс нөгөө хэсэгт шилжих бол санал авах өдрөөс 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө сонгогчийн шилжилтийг хийлгэж болно.
4.	Сонгогч санал авах өдрөөс 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө сонгогчийн шилжилтийг бүртгүүлнэ.
5.	Сонгогч шилжсэн бол сонгогчдын нэрийн жагсаалт дахь тухайн сонгогчийн нэрийн ард “Шилжив” гэсэн тэмдэглэгээг хийнэ.

Нэр дэвшигчийг бүртгэх /28 дугаар зүйл/

1/Сонгуулийн ерөнхий хороо нэр дэвшигчийг бүртгэж, үнэмлэх олгоно.

2/Нэр дэвшүүлсэн нам, эвсэл нь нэр дэвшүүлэх ажиллагааны талаар хуульд заасан хугацаа дууссан өдрөөс хойш гурав хоногт багтаан дараах баримт бичгийг Сонгуулийн ерөнхий хороонд ирүүлнэ:

2.1.нэр дэвшүүлсэн тухай хуралдааны шийдвэр;

2.2.нэр дэвшигчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөл;

2.3.нэр дэвшигчийн хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг хүлээн авсан тухай Авлигатай тэмцэх газрын тодорхойлолт;

2.4.энэ хуулийн 26.3-т заасан албан тушаалтан бол ажил, албан тушаалаас чөлөөлөгдсөн тухай шийдвэрийн хуулбар;

2.5. банк, бусад хуулийн этгээд, иргэнд шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон төлбөл зохих зээл, барьцаа болон батлан даалтын өр төлбөргүй байх нэр дэвшигчид тавих шаардлагыг хангасан эсэх талаарх Улсын дээд шүүхийн лавлагаа;

2.6. татварын хугацаа хэтэрсэн өр төлбөргүй байх, аль нэг компанийн 51 ба түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшдэг бол тухайн компани нь албан татварын хугацаа хэтэрсэн өргүй байх нэр дэвшигчид тавих шаардлагыг хангасан эсэх талаарх Татварын ерөнхий газрын тодорхойлолт;

2.7.нэр дэвшигчийн намтар;

2.8.нэр дэвшигчийн иргэний үнэмлэхийн хуулбар;

2.9.төрсний гэрчилгээ /хэрэв төрсний гэрчилгээ байхгүй бол Монгол Улсын уугуул иргэн болохыг нотолсон архивын лавлагаа/;

2.10.сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан тухай хил хамгаалах байгууллагын тодорхойлолт;

2.11.нэр дэвшигчийн эцэг, эхийг Монгол Улсын харьяат болохыг нотлох иргэний үнэмлэх, түүнтэй адилтгах баримт бичиг;

2.12.энэ хуульд заасны дагуу төрийн аудитын дээд байгууллагаар хянуулсан сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, аудитын дүгнэлт;

2.13.нэр дэвшигчийн эрүүл мэндийн талаарх эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын ажлын хэсгийн дүгнэлт;

2.14.нэр дэвшүүлсэн нам, эвслийн дүрэм, гэрээ;

2.15. Эрүүгийн гэмт хэрэг үйлдэж шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор ял эдэлж байгаа хүн нэр дэвшихийг хориглосон, Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн нь шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор тогтоогдсон бол нэр дэвшихийг хориглох шаардлага хангаж байгаа эсэх талаарх **Цагдаагийн ерөнхий газрын** мэдээллийн сан хариуцсан нэгжийн лавлагаа.

3/Сонгуулийн ерөнхий хороо нэр дэвшигчийн бүртгэлтэй холбоотой баримт бичгийн маягт, загварыг батална.

4/Сонгуулийн ерөнхий хороо нэр дэвшигчийн баримт бичгийг хүлээн авахдаа бүрэн гүйцэд эсэхийг нягтлан шалгах ба хэрэв баримт бичгийн бүрдэл дутуу бол энэ хуульд заасан хугацаанд багтаан нөхөн ирүүлж болно.

5/Сонгуулийн ерөнхий хороо шаардлагатай гэж үзвэл нэр дэвшигчийн талаарх лавлагааг эрх бүхий этгээдээс гаргуулан авч болно.

6/Сонгуулийн ерөнхий хороо нэр дэвшигчийн баримт бичгийг хүлээн авах хугацаа дууссанаас хойш гурав хоногийн дотор бүртгэх эсэх асуудлыг шийдвэрлэж тогтоол гаргана.

7/Нэр дэвшигчийг бүртгэсэн тухай шийдвэр гарсан бол Сонгуулийн ерөнхий хороо нэр дэвшигчийн үнэмлэхийг санал авах өдрөөс 16 хоногийн өмнө нэг өдөр олгож, нийтэд мэдээлнэ.

8/Нэр дэвшигчээр бүртгэх тухай шийдвэр гарснаас хойш нэр дэвшигчээс татгалзахыг хориглоно.

9/Нэр дэвшигчийн эрх нь үнэмлэх авснаар эхэлж, санал хураалтын албан ёсны дүн гарснаар дуусгавар болно.

10/Авлигатай тэмцэх газар нэр дэвшигчээр бүртгэгдсэн нийт нэр дэвшигчийн хөрөнгө орлогын мэдүүлгийг өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд санал авах өдрөөс 16 хоногийн өмнө нээлттэйгээр байршуулна.

Сонгуулийн сурталчилгаанд радио, телевиз ашиглах /41 дүгээр зүйл/

1.	Сонгуулийн сурталчилгаатай холбогдсон нэвтрүүлэг /цаашид “сурталчилгааны нэвтрүүлэг” гэх/-ийг радио, телевизээр нэвтрүүлж болно.
2.	Олон нийтийн радио, телевиз нь сурталчилгааны нэвтрүүлгийг Харилцаа холбооны зохицуулах хорооноос тогтоосон хуваарь, цагийн дагуу зөвхөн төлбөргүйгээр нэвтрүүлнэ.
3.	Олон нийтийн радио, телевиз нь нэр дэвшигчдэд сонгуулийн сурталчилгааны төлбөргүй нэвтрүүлгийн хуваарь, цаг олгох саналаа Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд хүргүүлэхдээ намаас нэр дэвшигчдэд намын Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлсэн

	дарааллыг, эвслийн тухайд эвсэлд нэгдэн орсон намын Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлсэн дарааллыг баримтлан ижил нөхцөл, тэнцүү хугацаа ногдохоор тооцно.
4.	Харилцаа холбооны зохицуулах хороо олон нийтийн радио, телевизээс ирүүлсэн сурталчилгааны төлбөргүй нэвтрүүлгийн хуваарь, цагийн талаарх саналыг хянан үзсэний үндсэн дээр сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс долоогоос доошгүй хоногийн өмнө батална.
5.	Олон нийтийн радио, телевизээс бусад радио, телевиз нь сурталчилгааны нэвтрүүлгийг гэрээний үндсэн дээр нэвтрүүлнэ.
6.	Олон нийтийн радио, телевизээс бусад радио, телевизээр нэвтрүүлэх сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийн нийт хугацаа нь хоногт нэг цаг /60 минут/-аас илүүгүй байна.
7.	Сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийн хоногт гарах нийт хугацаа /60 минут/-ны хорин таваас илүүгүй хувь /15 минут/ нь нэг нам, эвслээс нэр дэвшигчид ногдоно.
8.	Сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийн төлбөр нь ээлжит сонгуулийн өмнөх жил нь сонгуульгүй жил байсан бол тухайн жилийн дунджаар, хэрэв сонгуультай жил байсан бол сүүлийн ээлжит сонгуулийн санал авах өдөр дууссанаас хойш тухайн жилийн ээлжит сонгуулийн санал авах өдрийг хүртэлх хугацаанд баримталсан зар сурталчилгаа, нэвтрүүлгийн төлбөрийн дундаж хэмжээнээс хэтрэхгүй байна.
9.	Олон нийтийн радио, телевизээс бусад радио, телевиз нь сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлэг нэвтрүүлэх бол энэ тухай мэдэгдлийг дараах баримт бичиг, мэдээллийн хамт Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд санал авах өдрөөс 30-аас доошгүй хоногийн өмнө хүргүүлж, бүртгүүлнэ: 1.сурталчилгааны нэвтрүүлэг явуулахаар төлөвлөсөн цагийн хуваарь; 2. Сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийн төлбөр нь ээлжит сонгуулийн өмнөх жил нь сонгуульгүй жил байсан бол тухайн жилийн дунджаар, хэрэв сонгуультай жил байсан бол сүүлийн ээлжит сонгуулийн санал авах өдөр дууссанаас хойш тухайн жилийн ээлжит сонгуулийн санал авах өдрийг хүртэлх хугацаанд хийсэн хоёроос доошгүй зар сурталчилгаа нэвтрүүлэх гэрээ; 3. баримталсан зар сурталчилгаа, нэвтрүүлгийн төлбөрийн дундаж хэмжээнээс хэтрэхгүй байхад нийцсэн сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлэх үнийн санал.
10.	Олон нийтийн радио, телевизээс бусад радио, телевиз нь сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлэг нэвтрүүлэх бол энэ тухай мэдэгдлийг дараах баримт бичиг, мэдээллийн хамт Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд санал авах өдрөөс 30-аас доошгүй хоногийн өмнө хүргүүлж, бүртгүүлсэн радио, телевиз сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлэх эрхтэй бөгөөд бүртгүүлээгүй радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлэг нэвтрүүлэхийг хориглоно.
11.	Радио, телевизийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч болон түүний компанийн нэгдэл нь хэд хэдэн радио, телевизийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг бол тэдгээрийн зөвхөн нэг радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлнэ.
12.	Сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлэг нэвтрүүлэх радио, телевиз нь сонгуульд оролцогч бүх нам, эвсэл, нэр дэвшигчид тэгш хандах үүрэгтэй.
13.	Радио, телевиз нь мэдээллийн хөтөлбөрөөрөө нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаарх сонгуулийн үйл явцын мэдээллийг хүргэхдээ бодит, тэнцвэртэй, нэг талыг барихгүй, хараат бус байх зарчмыг баримтална.
14.	Радио, телевизийн мэдээллийн хөтөлбөрөөр нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаар гарсан мэдээ нь сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийн хугацаанд хамаарахгүй боловч нэг нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаарх мэдээг хоногт таван минутаас хэтрүүлэхийг хориглоно.

15.	Радио, телевиз нь сонгогчдын боловсролд зориулсан мэдээ, мэдээлэл, нэвтрүүлэг, хөтөлбөр бэлтгэж түгээх үүрэгтэй.
16.	Радио, телевизийн редакад бэлтгэгдээгүй, сонгуульд оролцогч нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн зүгээс бэлтгэн нийлүүлсэн мэдээ, нэвтрүүлгийг тухайн нам, эвслийн нэр дэвшигчийн сурталчилгааны нэвтрүүлэгт хамааруулна.
17.	Улс төрийн мэтгэлцээний талаарх нэвтрүүлэг, хөтөлбөр сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлэгт хамаарахгүй боловч уг нэвтрүүлэг, хөтөлбөрт нийт нэр дэвшигч оролцсон байна.
18.	Сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлгийн хуваарь, цагийг бусад нам, эвсэл, нэр дэвшигчид шилжүүлэхийг хориглоно.
19.	Хэвлэл мэдээллийн байгууллага, түүний ажилтан, албан тушаалтан сонгуулийн үйл ажиллагааны талаар бодит мэдээллийг түгээх үүрэгтэй.
20.	Радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгааг нэвтрүүлэх, хяналт тавих журмыг Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны саналыг үндэслэн энэ хуульд нийцүүлэн Сонгуулийн ерөнхий хороо батална.
21.	Харилцаа холбооны зохицуулах хороо олон нийтийн радио, телевизээр нэвтрүүлэх сонгуулийн сурталчилгааны төлбөргүй нэвтрүүлгийн баталсан хуваарь, цаг болон сурталчилгааны нэвтрүүлэг нэвтрүүлэх эрх олгосон радио, телевизийн жагсаалтыг сонгуульд оролцож байгаа нам, эвсэлд хүргүүлж, өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд байршуулан нийтэд мэдээлнэ.
22.	Радио, телевизээр нэвтрүүлэх сонгуулийн сурталчилгаанд Харилцаа холбооны зохицуулах хороо хяналт тавьж ажиллана.
23.	Харилцаа холбооны зохицуулах хороо энэ хуульд заасан зөрчил гаргуулахгүй байх, гарсан зөрчлийг зогсоох арга хэмжээг цагдаагийн болон сонгуулийн байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлж болно.

Сонгуулийн сурталчилгаанд цахим орчин ашиглах /42 дугаар зүйл/

1/Сонгуулийн сурталчилгаанд дараах хэлбэрийн цахим хуудас ашиглаж болно:

- 1.1.нэр дэвшигчийн болон нам, эвслийн өөрийн тус бүр нэг цахим хуудас;
- 1.2.цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээний нэг цахим хуудас;
- 1.3.бусад цахим хуудас.

2/нэр дэвшигчийн болон нам, эвслийн өөрийн тус бүр нэг цахим хуудас, цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээний нэг цахим хуудсыг сонгуулийн сурталчилгаанд ашиглах тохиолдолд цахим хуудсыг нэр дэвшигчийн үнэмлэх авсан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд бүртгүүлнэ.

3/ нэр дэвшигчийн болон нам, эвслийн өөрийн тус бүр нэг цахим хуудас, бусад цахим хуудас ашиглан сонгуулийн сурталчилгаа явуулахдаа сэтгэгдэл бичигдэхгүй тохиргоотойгоор нийтэлнэ.

4/ заасан цахим хуудсыг сонгуулийн сурталчилгаанд ашиглах тохиолдолд цахим хуудсыг нэр дэвшигчийн үнэмлэх авсан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд бүртгүүлээгүй цахим хуудсыг сонгуулийн сурталчилгаанд ашиглах, бусдын нэр болон хуурамч хаяг ашиглахыг тус тус хориглоно.

5/ Бусад цахим хуудас заасан цахим хуудсаар сонгуулийн сурталчилгаа явуулах тохиолдолд Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд бүртгүүлэх бөгөөд нам, эвслийн нэр, далбаа, таних тэмдэг, нэр дэвшигчийн нэр, сонгуулийн уриа болон нэр дэвшигчийн болон нам,

эвслийн өөрийн тус бүр нэг цахим хуудас, цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээний нэг цахим хуудасны хаяг зэргийг сурталчилж болно.

6/Сурталчилгаа явуулах эрх бүхий этгээд нь сонгуулийн сурталчилгааны материалыг цахим хэлбэрээр буюу цахим шуудангаар сонгогчдод хүргүүлж болно.

7/Нэр дэвшигчийн нэр төр, алдар хүндийг гутаан доромжилсон худал мэдээллийг нийтэд дэлгэх, ийм агуулга бүхий хэвлэмэл материалыг нийтэд тараах, эсхүл мэдээллийн хэрэгсэл, цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээгээр тараахыг хориглоно, цахим хуудсыг сонгуулийн сурталчилгаанд ашиглах тохиолдолд цахим хуудсыг нэр дэвшигчийн үнэмлэх авсан өдрөөс хойш гурав хоногийн дотор Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд бүртгүүлээгүй талаарх гомдлын дагуу Харилцаа холбооны зохицуулах хороо **цагдаагийн байгууллагын** саналыг үндэслэн дараах арга хэмжээг нэн даруй авна:

7.1. нэр дэвшигчийн болон нам, эвслийн өөрийн тус бүр нэг цахим хуудас болон бусад цахим хуудасны Монгол Улсаас хандах хандалтыг сонгуулийн дүн гарч дуусах хүртэлх хугацаагаар хаах;

7.2. цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээний нэг цахим хуудсыг хаах, эсхүл түр хязгаарлах.

8/Үүрэн холбооны болон интернэтийн үйлчилгээ эрхлэгч нь холбогдох эрх бүхий байгууллагын шийдвэрийн дагуу зөрчил гаргасан цахим хуудас болон тухайн мэдээ, мэдээллийг өөрийн сүлжээнд хаах үүрэг хүлээнэ.

9/Цахим орчин ашиглан сонгуулийн сурталчилгаа явуулах, түүнд хяналт тавих журмыг цагдаагийн төв байгууллага болон Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны саналыг үндэслэн Сонгуулийн ерөнхий хороо баталж, мөрдүүлнэ.

**Саналын хуудсыг хэвлүүлэх, хүргүүлэх, хамгаалах,
хадгалах /55 дугаар зүйл/**

1.	Сонгуулийн ерөнхий хороо улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас ирүүлсэн сонгогчийн тоонд үндэслэн саналын хуудасны тоо, загварыг энэ хуульд заасан шаардлагад нийцүүлэн баталж, үнэт цаас хэвлэх тусгай зөвшөөрөлтэй, тагнуулын байгууллагаас олгосон аюулгүй байдлын гэрчилгээ бүхий хуулийн этгээдээр баталж, хэвлүүлнэ.
2.	Сонгуулийн ерөнхий хороо саналын хуудсыг санал авах өдрөөс гурваас доошгүй хоногийн өмнө санал авах байранд хүргүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулна.
3.	Саналын хуудас хэвлүүлэх, хүргүүлэх, хадгалах үйл ажиллагааны хамгаалалтыг цагдаагийн байгууллага , төрийн тусгай хамгаалалтын асуудал эрхэлсэн байгууллага хариуцах бөгөөд тагнуулын байгууллага хяналт тавьж ажиллана.
4.	Саналын хуудас нь санал авах өдөр хүртэл, санал авч эхэлснээс хойш санал тоолж дуусах хүртэл, санал авах ажиллагаа дууссанаас хойш холбогдох журмын дагуу аймаг, нийслэлийн архивт хүлээлгэн өгөх хүртэл цагдаагийн байгууллагын хамгаалалт, тагнуулын байгууллагын хяналтад байна.
5.	Санал хураалт дууссаны дараа саналын хуудсанд агуулагдсан мэдээллийн үнэн зөв, аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор саналын хуудсыг битүүмжлэх бөгөөд битүүмжлэлийг задлахгүйгээр сонгуулийн бусад баримт бичгийн хамт аймаг, нийслэлийн архивт хадгална.
6.	Архивт хадгалсан саналын хуудасны битүүмжлэлийг гагцхүү шүүхийн шийдвэрийн дагуу Сонгуулийн ерөнхий хорооны төлөөлөл, хөндлөнгийн хоёроос

	доошгүй гэрчийг байлцуулан нээж болно.
7.	Сонгуулийн ерөнхий хороо саналын хуудсыг хэвлүүлэх, хадгалах, хүргүүлэх, хамгаалах журмыг баталж, мөрдүүлнэ.

Санал авах байр, хугацаа /56 дугаар зүйл/

1/Сонгогчийн саналыг Улаанбаатарын цагаар санал авах өдрийн 07:00 цагаас 22:00 цаг хүртэл хугацаанд санал авах байранд авна.

2/Тухайн сонгуулийн хэсгийн харьяалагдах сум, дүүргийн Засаг дарга Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан зааврын дагуу санал авахад шаардлагатай дараах зүйлийг санал авах өдрөөс долоогоос доошгүй хоногийн өмнө бэлэн болгох үүрэгтэй:

2.1.санал авах байр;

2.2.сонгогч саналаа нууцаар өгөхөд шаардагдах бүхээг;

2.3.зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцагаар санал өгөх сонгогч саналаа нууцаар өгөхөд шаардагдах бүхээг;

2.4.суурин болон зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцаг;

2.5.сонгогчийн бүртгэлийн мэдээллийг ажиглагчид үзүүлэх дэлгэц;

2.6.хууль тогтоомжид заасан бусад зүйл.

3/Харааны бэрхшээлтэй сонгогч саналаа өгөхөд зориулсан саналын хуудсыг унших, саналаа тэмдэглэх тусгай зориулалтын брайль үсэг бүхий хавтас санал авах байр бүрд байна.

4/Санал авах байранд сонгогчдоос саналаа нууцаар, чөлөөтэй илэрхийлэх боломжийг хангасан, хэсэг дэх сонгогчийн тооноос хамааран хоёроос доошгүй тооны санал бэлтгэх бүхээг байх бөгөөд санал авах байр бүрд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан нэгээс доошгүй санал бэлтгэх бүхээгийг тусгайлан тоноглож бэлтгэсэн байна.

5/Санал авах байр нь тэргэнцэртэй сонгогч орох боломжоор хангагдсан байна.

6/Нэг барилга байгууламж, цогцолборт хэд хэдэн санал авах байр байрлаж болно.

7/Сонгуулийн хэсгийн хороо санал авах байрын дугаар, нэр, хаяг, байршил, орчин тойрны зураглалыг санал авах өдөр хүртэлх 14 хоногийн турш нийтэд зарлан мэдээлнэ.

8/Санал авах байрын байршлыг нийтийн эмх замбараагүй байдал, үер ус, гал түймэр зэрэг давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас Сонгуулийн ерөнхий хорооны зөвшөөрлөөр өөрчилж болох бөгөөд энэ тухай сонгогчдод нэн даруй мэдээлнэ.

9/Санал авах ажиллагааг зохион байгуулах, санал авах байр бэлтгэх заавар, түүнчлэн саналын хайрцаг, санал бэлтгэх бүхээгийн хэмжээ, загварыг Сонгуулийн ерөнхий хороо батална.

10/Санал авах байранд санал тоолох төхөөрөмж, сонгогчийн бүртгэлийн техник хэрэгсэл болон саналын хуудас хүлээн авснаас хойш тухайн санал авах байрыг цагдаагийн хамгаалалтад авна.

11/Санал авах байрын хэвийн үйл ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор санал авах байруудад хяналтын камер байрлуулна. Төв суурин газраас алслагдсан баг дахь санал авах байранд хяналтын камер байрлуулж болно.

12/Хяналтын камерыг сонгогч саналаа нууцаар, чөлөөтэй илэрхийлэхэд саад учруулахгүйгээр байрлуулж, сонгогчийг бүртгэх болон санал өгөх орчинд явагдаж байгаа үйл ажиллагааг баримтжуулна.

13/Санал авах байранд байрлуулах хяналтын камерт тавигдах шаардлага, түүнийг байрлуулах, ашиглах болон бичлэгийг хадгалах, хамгаалах, устгах журмыг цагдаагийн төв байгууллага Сонгуулийн ерөнхий хороотой хамтран батална.

Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авах ажиллагаа /58 дугаар зүйл/

1/Өөрийн байнга оршин суугаа аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байгаа дараах сонгогчийн саналыг зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар түүний хүсэлт, эмнэлгийн магадалгаа, эсхүл холбогдох байгууллагын тодорхойлолтыг үндэслэн санал авах өдрийн өмнөх өдрийн 09:00-20:00 цагийн хооронд авна:

1.1.эрүүл мэндийн байдлын улмаас санал авах байранд өөрийн биеэр очиж чадахгүй сонгогч;

1.2.Дайчилгааны тухай хуульд заасны дагуу нийтийн дайчилгаанд хамрагдан ажиллаж байгаа сонгогч;

1.3.зөрчлийн улмаас баривчлагдсан сонгогч;

1.4.Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу баривчлагдсан, цагдан хоригдсон сонгогч;

1.5.зэвсэгт хүчин, хилийн ба дотоодын цэргийн анги, салбарт алба хааж байгаа хил хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч санал авах өдөр харьяа тусгай анги, салбарт нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг, батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч санал авах өдөр зэвсэгт хүчний цэргийн анги, нэгтгэлд нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг, цагдаагийн төв байгууллага тухайн сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт байнга оршин суух хаягийн бүртгэлгүй боловч тухайн нутаг дэвсгэрт ажиллаж байгаа цагдаагийн алба хаагч, дотоодын цэргийн анги, нэгтгэлд нь алба хааж байгаа алба хаагч болон ажилтны мэдээллийг тус тус хүргүүлсэн сонгогч.

2/Эрүүл мэндийн байдлын улмаас зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх сонгогч нь өөрийн эрүүл мэндийн талаарх эмчийн магадалгааг зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх хүсэлтийн хамт санал авах өдрөөс гурваас доошгүй хоногийн өмнө дараах байдлаар хүргүүлнэ:

2.1.эмнэлэг, сувилалд хэвтэн эмчлүүлж байгаа сонгогч тухайн байгууллагын захиргаанд;

2.2.бусад тохиолдолд өөрийн харьяа хэсгийн хороонд.

3/ эрүүл мэндийн байдлын улмаас санал авах байранд өөрийн биеэр очиж чадахгүй сонгогч нь асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчгүй бол тухайн сонгогчийн харьяалагдах баг, хорооны Засаг дарга түүний хүсэлт, мэдээллийг холбогдох хэсгийн хороонд хүргүүлэх үүрэгтэй.

4/Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх эрх бүхий сонгогч нь зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх хүсэлтээ тухайн байгууллагын удирдлагад өгөх бөгөөд байгууллагын удирдлага нь уг хүсэлтийг тодорхойлолтын хамт санал авах өдрөөс долоогоос доошгүй хоногийн өмнө өөрийн байгууллагын нутаг дэвсгэрийн хувьд харьяалагдах сум, дүүргийн сонгуулийн хороонд хүргүүлнэ.

5/Сум, дүүргийн сонгуулийн хороо битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх хүсэлтийн дагуу ирүүлсэн хүсэлт, тодорхойлолтыг санал авах өдрөөс таваас доошгүй хоногийн өмнө тухайн сонгогчийн харьяалагдах хэсгийн хороонд хүргүүлнэ.

6/Хэсгийн хороо болон түүний дэргэд ажиллах итгэмжлэгдсэн ажилтан зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх сонгогчийн хүсэлт, магадалгаа, тодорхойлолтыг хүлээн авч, дараах ажиллагааг хийнэ:

6.1.тухайн хэсгийн сонгогч мөн эсэхийг итгэмжлэгдсэн ажилтны оролцоотойгоор нягтлан шалгах;

6.2.зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх сонгогчийн нэрсийг гаргаж, хэсгийн хорооны дарга зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авах хуваарь, чиглэлийг батлах.

7/Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх сонгогчийн саналыг тухайн хэсгийн хорооны хоёроос доошгүй гишүүн хэсгийн хорооны даргын баталсан хуваарь, чиглэлийн дагуу оршин байгаа газарт нь очиж авна.

8/Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх сонгогчдын нэрийн жагсаалтад ороогүй сонгогчийн саналыг зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар авахыг хориглоно.

9/Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал өгөх сонгогчийн иргэний үнэмлэхийг нь шалгасны үндсэн дээр саналын хуудас олгоно.

10.Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авч байгаа газар дараах этгээд байхыг зөвшөөрнө:

10.1.санал авч байгаа газар нь иргэний орон байр бол тухайн иргэний гэр бүлийн гишүүн;

10.2.тухайн газар нь эмнэлэг болон түүнтэй адилтгах байгууллага бол хүнд өвчтөн;

10.3.ажиглагч;

10.4.хамгаалалтад ажиллаж байгаа **цагдаагийн албан хаагч**.

11.Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авах ажиллагаанд нэр дэвшигчдийн төлөөлөл бүхий хоёроос доошгүй ажиглагчийг оролцуулж болно.

12.Зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар санал авах ажиллагааны аюулгүй байдлыг цагдаагийн байгууллага хариуцан ажиллах бөгөөд зөрчлийн улмаас баривчлагдсан сонгогч, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу баривчлагдсан, цагдан хоригдсон сонгогчийн саналыг зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар авах ажиллагааны аюулгүй байдлыг тухайн нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагууд хамтран хэрэгжүүлнэ.

13.Сонгогчийн саналыг зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар авах журмыг Сонгуулийн ерөнхий хороо баталж, мөрдүүлнэ.

Санал хураалтын дүн гаргах, дамжуулах /68 дугаар зүйл/

1.	Мэдээллийн технологийн даамал санал авах ажиллагаа дуусмагц дараах ажиллагааг гүйцэтгэнэ:	1.санал тоолох төхөөрөмжөөс дүнгийн хуудсыг шаардлагатай тоогоор хэвлэж, хэсгийн хороонд өгөх; 2.санал хураалтын дүнг энэ хуулийн 68.5-д заасан хэсгийн хорооны ажиллагаанаас хамаарахгүйгээр Сонгуулийн ерөнхий хороонд нэн даруй дамжуулах.
2.	Санал авах ажиллагааны хуулиар тогтоосон цаг дуусаагүй байхад санал тоолох төхөөрөмжөөс дүнгийн хуудсыг хэвлэж гаргахыг хориглоно.	
3.	Санал хураалтын дүнг дамжуулахгүй байх, саатуулах, зогсоохыг хориглоно.	
4.	Санал хураалтын дүнг дамжуулах үеийн хамгаалалтыг тухайн санал авах байрын хамгаалалтад ажиллаж байгаа цагдаагийн ажилтан хариуцна.	
5.		5.1.хэсгийн хороо санал тоолох төхөөрөмжөөс гарсан дүнгийн хуудсыг ажиглагч нарт өгч, дүнг

	Хэсгийн хороо дараах ажиллагааг гүйцэтгэнэ:	<p>танилцуулсан тухай тэмдэглэлд тусгах;</p> <p>5.2.санал авах байранд болон зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцагар саналаа өгсөн сонгогчийн тоо нь санал авахад олгосон саналын хуудасны тоо, буруу тэмдэглэл хийснээс болон санал тоолох төхөөрөмж саналын хуудсыг таньж уншаагүйгээс буцааж хураагдсан саналын хуудасны тоо нь саналаа өгсөн нийт сонгогчийн тоотой тохирч байгаа эсэхийг тулган шалгаж, тооцоог эцэслэн гаргах;</p> <p>5.3.санал авахад зарцуулсан болон зарцуулагдаагүй үлдсэн саналын хуудасны нийлбэр нь тухайн хэсгийн хорооны хүлээн авсан нийт саналын хуудасны тооноос зөрвөл шалтгааныг тогтоох бөгөөд шаардлагатай гэж үзвэл саналын хуудсыг нэн даруй дахин тоолж, тэмдэглэл үйлдэнэ. Тэмдэглэлд хэсгийн хорооны дарга, гишүүд гарын үсэг зурах;</p> <p>5.4.санал авахад зарцуулагдаагүй үлдсэн саналын хуудасны баруун доод өнцгийг нь хайчлан, энэ тухай тэмдэглэлд тусган боож, битүүмжлэх.</p>
6.	Санал тоолох төхөөрөмжөөс гарсан санал хураалтын дүнгийн хуудсанд хэсгийн хорооны дарга гарын үсэг зурж, тэмдэг дарсан байна.	
7.	санал авахад зарцуулсан болон зарцуулагдаагүй үлдсэн саналын хуудасны нийлбэр нь тухайн хэсгийн хорооны хүлээн авсан нийт саналын хуудасны тооноос зөрвөл шалтгааныг тогтоох бөгөөд шаардлагатай гэж үзвэл саналын хуудсыг нэн даруй дахин тоолж, тэмдэглэл үйлдэнэ. Тэмдэглэлд хэсгийн хорооны дарга, гишүүд гарын үсэг зурна гэж заасны дагуу саналын хуудсыг дахин тоолоход саналыг тоолохгүй.	
8.	Хэсгийн хороо дүн дамжуулах, танилцуулах ажиллагааг ил тод нээлттэй явуулна. Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөллийг байлцуулж болно.	
9.	Санал тоолох төхөөрөмжөөс гарсан дүн нь тухайн хэсгийн санал хураалтын дүн байна.	
10.	Санал хураалтын дүнгийн хуудас дараах мэдээллийг агуулна:	<p>1.санал тоолох төхөөрөмжид уншигдсан нийт саналын хуудасны тоо;</p> <p>2.нэр дэвшигч бүрийн авсан саналын тоо;</p> <p>3.санал огт тэмдэглээгүй саналын хуудасны тоо.</p>
11.	Санал тоолох төхөөрөмжид уншигдсан нийт саналын хуудас нь хүчинтэй саналын хуудас байна.	
12.	Сонгогч нэг ч нэр дэвшигчийн төлөө санал өгөөгүй бол хэнийг ч дэмжээгүй санал гэж үзэн тухайн сонгогчийг санал өгсөн сонгогчдын тоонд оруулан тоолох ба энэ тохиолдолд уг саналын хуудсыг хүчинтэй саналын хуудсанд тооцно.	

13.	Санал хураалтын дүнг санал тоолох төхөөрөмжөөр гаргах боломжгүй нөхцөл байдал үүссэн бол тухайн хэсгийн санал хураалтын дүнг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан журмын дагуу гаргана.
14.	Санал авах байранд ажилласан ажиглагчийн хүсэлтийг үндэслэн саналын хуудасны зурган мэдээллийг өгөх бөгөөд уг ажлыг хэсгийн хороо, мэдээллийн технологийн даамал болон итгэмжлэгдсэн ажилтан хариуцна.
15.	Санал авах ажиллагаа дууссаны дараа бүх хэсэгт хяналтын тооллого хийнэ. Хяналтын тооллогыг санал авах байранд болон зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцагар саналаа өгсөн сонгогчийн тоо нь санал авахад олгосон саналын хуудасны тоо, буруу тэмдэглэл хийснээс болон санал тоолох төхөөрөмж саналын хуудсыг таньж уншаагүйгээс буцааж хураагдсан саналын хуудасны тоо нь саналаа өгсөн нийт сонгогчийн тоотой тохирч байгаа эсэхийг тулган шалгаж, тооцоог эцэслэн гаргах, Хэсгийн хороо хяналтын тооллогыг хийхдээ санал тоолох төхөөрөмжид уншигдсан саналын хуудас бүрийн нэгдсэн дугаарыг шалгаж, гар аргаар нэг бүрчлэн тоолно, Хяналтын тооллого хийх ажиллагаанд ажиглагч, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөллийг ажиглагчаар оролцуулж болно, Санал тоолж эхэлсэн бол завсарлахыг хориглоно, Хяналтын тооллогын үйл ажиллагааг бүхэлд нь хяналтын камерт буулгана.
16.	Хэсгийн хороо хяналтын тооллогыг хийхдээ санал тоолох төхөөрөмжид уншигдсан саналын хуудас бүрийн нэгдсэн дугаарыг шалгаж, гар аргаар нэг бүрчлэн тоолно.
17.	Хяналтын тооллого хийх ажиллагаанд ажиглагч, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөллийг ажиглагчаар оролцуулж болно.
18.	Санал тоолж эхэлсэн бол завсарлахыг хориглоно.
19.	Хяналтын тооллого хийх журмыг Сонгуулийн ерөнхий хороо батална.
20.	Хяналтын тооллогын үйл ажиллагааг бүхэлд нь хяналтын камерт буулгана.

Сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн тухай гомдол, маргааныг шийдвэрлэх харьяалал /80 дугаар зүйл/

1.	Сонгуулийн гомдол, маргааныг хянан шийдвэрлэж байгаа эрх бүхий этгээд нь тухайн гомдол, маргааны онцлог байдлыг харгалзан энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол тухайн сонгуулийн жилд багтаан шийдвэрлэнэ.
2.	Сонгуулийн хороод энэ хуульд заасны дагуу шатлан захирагдах зарчмаар ажиллах бөгөөд сум, дүүргийн сонгуулийн хорооны шийдвэрт холбогдуулан аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороонд, аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооны шийдвэрт холбогдуулан Сонгуулийн ерөнхий хороонд тус тус гомдол гаргана.
3.	Энэ хуульд заасны дагуу санал хураалтын дүнг өргөн мэдүүлсэн Сонгуулийн ерөнхий хорооны шийдвэрт холбогдуулан гаргасан маргааныг Үндсэн хуулийн цэц хянан шийдвэрлэнэ.
4.	Санал хураалтын дүнг өргөн мэдүүлсэн Сонгуулийн ерөнхий хорооны шийдвэрт холбогдуулан гаргасан маргааныг Үндсэн хуулийн цэц хянан

	<p>шийдвэрлэхээс бусад Сонгуулийн ерөнхий хорооны шийдвэрт холбогдох маргааныг Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх анхан шатны журмаар, Улсын дээд шүүх давж заалдах журмаар хянан шийдвэрлэнэ.</p>
5.	<p>Сонгуулийн хороодын шийдвэр гарснаас хойш долоо хоногийн дотор өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэл гаргах бөгөөд хугацаа хэтэрсэн өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзана.</p>
6.	<p>Сонгогчид бэлэн мөнгө, эд зүйл тараасныг сонгогч баримттайгаар цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэж болно.</p>
7.	<p>Сонгогчид хууль бусаар мөнгө, эд зүйл тараасан болох нь тогтоогдсон бол мэдээлэл гаргасан иргэн тараасан бэлэн мөнгө болон эд барааны үнийн дүнг 10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг гэм буруутай этгээдээс гаргуулахаар шаардах эрхтэй.</p>

ХУУЛИЙН ХЭЛТЭС

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ЗААСНЫ ДАГУУ
ДАГАЛДАН ГАРАХ ЭРХ ЗҮЙН АКТ, ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТУХАЙ**

№	Журмын нэр	Батлах субъект
1	Сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, нягтлан шалгах, давхардал, зөрчлийг арилгах, танилцуулах журам	Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага
2	Сонгогчдын нэрийн жагсаалттай холбогдсон гомдлыг шийдвэрлэх журам	Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага
3	Радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгааг нэвтрүүлэх, хяналт тавих журам	Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны саналыг үндэслэн энэ хуульд нийцүүлэн Сонгуулийн ерөнхий хороо батална
4	Цахим орчин ашиглан сонгуулийн сурталчилгаа явуулах, түүнд хяналт тавих журам	Цагдаагийн төв байгууллага болон Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны саналыг үндэслэн Сонгуулийн ерөнхий хороо батална
5	Сонгуулийн зардлын тайлан гаргах, хүлээн авах, нийтэд мэдээлэх, танилцуулахтай холбоотой журам	Төрийн аудитын дээд байгууллага
6	Саналын хуудсыг хэвлүүлэх, хадгалах, хүргүүлэх, хамгаалах журмыг	Сонгуулийн ерөнхий хороо
7	Санал авах байранд байрлуулах хяналтын камерт тавигдах шаардлага, түүнийг байрлуулах, ашиглах болон бичлэгийг хадгалах, хамгаалах, устгах журмыг	Цагдаагийн төв байгууллага Сонгуулийн ерөнхий хороотой хамтран батална.
8	Сонгогчийн саналыг зөөврийн битүүмжилсэн саналын хайрцгаар авах журам	Сонгуулийн ерөнхий хороо

9	Гадаад улсад байгаа иргэдийн санал авах бусад ажиллагаанд санал авах байранд санал авах журам	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгууль зохион байгуулах Салбар комисс
10	Сонгууль ажиглах журам	Сонгуулийн ерөнхий хороо
11	Сургалт явуулах, гэрчилгээ олгох тухай журам	Сонгуулийн ерөнхий хороо
12	Хяналтын тооллого хийх журам	Сонгуулийн ерөнхий хороо

-----oOo-----

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуулийн зохицуулалт.

Сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол Зөрчлийн тухай хууль болон Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

Сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн тухай гомдол, маргааныг шийдвэрлэх харьяаллыг дараах байдлаар тогтоож өгсөн.

- Сонгуулийн гомдол, маргааныг хянан шийдвэрлэж байгаа эрх бүхий этгээд нь тухайн гомдол, маргааны онцлог байдлыг харгалзан УИХ-ын сонгуулийн тухай хуульд өөрөөр заагаагүй бол тухайн сонгуулийн жилд багтаан шийдвэрлэнэ.
- Сонгуулийн хороод УИХ-ын сонгуулийн тухай хуульд заасны дагуу шатлан захирагдах зарчмаар ажиллах бөгөөд сум, дүүргийн сонгуулийн хорооны шийдвэрт холбогдуулан аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хороонд, аймаг, нийслэлийн сонгуулийн хорооны шийдвэрт холбогдуулан Сонгуулийн ерөнхий хороонд тус тус гомдол гаргана.
- Хуульд заасны дагуу санал хураалтын дүнг өргөн мэдүүлсэн Сонгуулийн ерөнхий хорооны шийдвэрт холбогдуулан гаргасан маргааныг Үндсэн хуулийн цэц хянан шийдвэрлэнэ.
- Үндсэн хуулийн цэцэд харьяалуулснаас бусад Сонгуулийн ерөнхий хорооны шийдвэрт холбогдох маргааныг Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх анхан шатны журмаар, Улсын дээд шүүх давж заалдах журмаар хянан шийдвэрлэнэ.

Сонгуулийн хороодын шийдвэр гарснаас хойш долоо хоногийн дотор өргөдөл, гомдол гаргах бөгөөд хугацаа хэтэрсэн гомдлыг хүлээн авахгүй.

Сонгогчид бэлэн мөнгө, эд зүйл тараасныг сонгогч баримттайгаар цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэж болно. Сонгогчид хууль бусаар мөнгө, эд зүйл тараасан болох нь тогтоогдсон бол мэдээлэл гаргасан иргэн тараасан бэлэн мөнгө болон эд барааны үнийн дүнг арав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг гэм буруутай этгээдээс гаргуулахаар шаардах эрхтэй.

4.2. Эрүүгийн хуулийн зохицуулалт⁴.

Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг гэсэн арван дөрөвдүгээр бүлгээр⁵ зохицуулсан байна.

Объект	Субъект	Үйлдлийн шинж	Объектив шинж	Субъектив шинж	Оногдуулах ял
14.5 дугаар зүйл. Иргэн сонгуулийн эрхээ эдлэх, сонгуулийн хорооны ажилд саад хийх гэмт хэрэг					
Иргэний сонгох,	16 насанд хүрсэн,	Иргэний сонгох, сонгогдох, ард	Саад	Зориуд	- дөрвөн зуун тавин нэгжээс

⁴ С.Гантулга, Б.Энхболд., Эрүүгийн эрх зүй (тусгай анги) сурах бичиг, УБ., 2018. 103-110-р тал

⁵ Эрүүгийн хууль (шинэчилсэн найруулга), Төрийн мэдээлэл, УБ., 2016. №7

сонгогдох эрх	хэрэг хариуцах чадвартай хүн байна	нийтийн санал асуулгад оролцох эрхээ хэрэгжүүлэхэд	учруулсан	(санаатай)	таван мянга дөрвөн зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох - хоёр зуун дөчин цагаас долоон зуун хорин цаг хүртэл хугацаагаар нийтэд тустай ажил хийлгэх - нэг сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах ялын аль нэгийг
		Сонгуулийн хорооноос хуулийн дагуу явуулж байгаа үйл ажиллагаанд			
Хүндрүүлэх шинж					
Иргэний сонгох, сонгогдох эрх	16 насанд хүрсэн, хэрэг хариуцах чадвартай хүн байна	Дээрх гэмт хэргийг	Хүч хэрэглэж, хүч хэрэглэхээр заналхийлж	Зориуд (санаатай)	- таван мянга дөрвөн зуун нэгжээс хорин долоон мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох - нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах - нэг жилээс таван жил
			Хууран мэхэлж		
			Сонгогчийг эд хөрөнгө, мөнгөөр татаж санал худалдан авч үйлдсэн		

					хүртэл хугацаагаар хорих ялын аль нэгийг
14.6 дугаар зүйл. Сонгууль, ард нийтийн санал асуулгад илүү санал өгөх гэмт хэрэг					
Сонгууль явуулах талаар тогтоосон журам	18 насанд хүрсэн, сонгуулийн эрхтэй субъект	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн, Улсын Их Хурлын, орон нутгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгууль, ард нийтийн санал асуулгад	нэгээс илүү удаа санал өгсөн	Санаатай шинж	<ul style="list-style-type: none"> - дөрвөн зуун тавин нэгжээс таван мянга дөрвөн зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох - хоёр зуун дөчин цагаас долоон зуун хорин цаг хүртэл хугацаагаар нийтэд тустай ажил хийлгэх - нэг сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах ялын аль нэгийг
	16 насанд хүрсэн, хэрэг хариуцах чадвартай хүн байна		нэгээс илүү удаа санал өгөхийг зохион байгуулсан		
Сонгууль явуулах талаар тогтоосон журам	16 насанд хүрсэн, хэрэг хариуцах чадвартай хүн байна	Сонгуулийн саналын хуудас, ард нийтийн санал асуулгын хуудсыг	хууль бусаар бэлтгэсэн	Санаатай шинж	<ul style="list-style-type: none"> - таван мянга дөрвөн зуун нэгжээс хорин долоон мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох - нэг жилээс таван жил хүртэл
			хадгалсан		
			тээвэрлэсэн		
			ашигласан		

					хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, - нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ялын аль нэгийг
14.7 дугаар зүйл. Сонгууль, ард нийтийн санал асуулгад хууль бусаар нөлөөлөх, санал хураалтын дүнг буруу гаргах гэмт хэрэг					
Иргэний сонгох, сонгогдох эрх Сонгууль явуулах талаар тогтоосон журам	Сонгууль, ард нийтийн санал асуулгыг зохион байгуулах хорооны дарга, гишүүн, эсхүл бусад албан тушаалтан	улс төрийн нам, намуудын эвсэл, нэр дэвшигчийн талаар	сурталчилгаа явуулсан	Санаатай	- таван мянга дөрвөн зуун нэгжээс хорин долоон мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох - нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах - нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ялын аль нэгийг
		сонгогчийн санал өгөх, санал хураах, тоолох ажилд	саад хийсэн	Зориуд (санаатай шинж)	
		бусдыг төлөөлж санал өгөх, саналын хайрцгийн лац, битүүмжлэлийг	гэмтээх, гарын үсэг хуурамчаар үйлдэх	Зориуд (санаатай шинж)	
		саналын хуудас солих, хүчингүй саналын хуудсаар санал авахыг	зохион байгуулсан	Санаатай	
			хатгасан		
дэмжсэн					
санал хураалтын дүнг	өөрчилсэн				
14.8 дугаар зүйл. Сонгуулийн үеэр илт худал мэдээлэл тараах гэмт хэрэг					
Улс төрийн нам, намуудын эвсэл, нэр дэвшигчийн нэр хүнд, ажил хэргийн нэр хүнд,	16 насанд хүрсэн, хэрэг хариуцах чадвартай хүн байна	Сонгуульд оролцогч улс төрийн нам, намуудын эвсэл, нэр дэвшигчийн нэр хүндэд халдаж	илт худал мэдээлэл тараасан	Санаатай	- дөрвөн зуун тавин нэгжээс таван мянга дөрвөн зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр

сонгууль явуулах журам					<p>торгох,</p> <ul style="list-style-type: none"> - хоёр зуун дөчин цагаас долоон зуун хорин цаг хүртэл хугацаагаар нийтэд тустай ажил хийлгэх, - нэг сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах ялын аль нэгийг
	Хүндрүүлэх шинж				
Улс төрийн нам, намуудын эвсэл, нэр дэвшигчийн нэр хүнд, ажил хэргийн нэр хүнд, сонгууль явуулах журам	Төрийн албан хаагч, сонгуулийн хорооны албан тушаалтан, ажилтан		Үйлдсэн	Санаатай	<ul style="list-style-type: none"> - нэг жилээс гурван жил хүртэл хугацаагаар нийтийн албанд томилогдох эрх хасаж нэг мянга гурван зуун тавин нэгжээс арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, - зургаан сараас хоёр жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, - зургаан сараас хоёр

					жил хүртэл хугацаагаар хорих ялын аль нэг
14.9 дүгээр зүйл. Сонгуулийг хууль бусаар явуулах хуйвалдаан зохион байгуулах гэмт хэрэг					
Сонгууль явуулах журам	16 насанд хүрсэн, хэрэг хариуцах чадвартай хүн байна	Сонгуулийн үр дүнд хууль бусаар нөлөөлөх зорилгоор Эрүүгийн хуулийн 14.5, 14.6, 14.7 дугаар зүйлд заасан гэмт хэргийг үйлдэхэд	бэлтгэсэн	Санаатай	- арван мянган нэгжээс дөчин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох , - хоёр жилээс найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ялын аль нэгийг
			зохион байгуулсан		

Зөрчлийн тухай хуулийн зохицуулалт.

Сонгуулийн зөрчлийн хөөн хэлэлцэх хугацааг шийтгэлийн хэр хэмжээнээс хамааруулан 6 сараас 2 жил байхаар тогтоосон Зөрчлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийг зохицуулалтыг баримтална. Хуулийн этгээдийг төлөөлөн, түүний ашиг сонирхлын төлөө Зөрчлийн хуульд заасан зөрчил үйлдсэн бол хуулийн этгээдэд Зөрчлийн тухай хуулийн тусгай ангид заасан шийтгэл оногдуулна.

№	Зөрчлийн шинж	Шийтгэл
17.1 дүгээр зүйл. Сонгуулийн хуулийг зөрчих		
1	Хүн, хуулийн этгээд нь сонгуулийн хорооноос мэдээлсэн санал хураалтын урьдчилсан дүнг илтэд гуйвуулсан, өөрөөр мэдээлсэн, мэдэгдэл хийсэн бол	- хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно - хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно

2	Сонгуулийн ажилд туслалцаа үзүүлэх, эсхүл сонгуулийн хорооны ажиллах байр, санал авах байрыг үнэ төлбөргүй гаргаж өгөх үүргээ биелүүлээгүй бол	-хүнийг дөрвөн мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно - хуулийн этгээдийг дөчин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.
3	Сонгуулийн уулзалт, хурал, цуглаан хийхэд зориулж өөрийн эзэмшиж байгаа соёлын төв, биеийн тамирын болон хурлын заал, бусад байр, танхимыг үнэ төлбөргүй ашиглуулах үүргээ биелүүлээгүй бол	-хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
4	Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг олшруулсан, эсхүл тараасан бол	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
5	Нэр дэвшигчээр бүртгэх тухай шийдвэр гарснаас хойш нэр дэвшигчээр бүртгэгдсэн этгээд нэр дэвшихээс татгалзсан бол	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.
6	Бие даан нэр дэвшигчид нэгдэж сонгууль эрхэлсэн байгууллага байгуулсан бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
7	Нэр дэвшигчийн нэр төр, алдар хүндийг гутаан доромжилсон худал мэдээллийг нийтэд тараасан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
8	Сонгуулийн сурталчилгаа явуулсан хэвлэл мэдээллийн байгууллага сонгуулийн сурталчилгаа дууссан өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор сурталчилгаа явуулсан талаарх тайланг нийтэд мэдээлэх үүргээ биелүүлээгүй бол	-хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.
9	Сонгуулийн сурталчилгаанд тээврийн хэрэгсэл ашиглах журмыг зөрчсөн бол	-хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг мянган нэгжтэй

		тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
10	Ухуулах хуудсыг байршуулахдаа цавуу, цавуулаг эд зүйл ашиглан тогтоож гудамж талбай, орчныг бохирдуулсан бол	учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж -хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
11	.Намын далбаа, уриа, таних тэмдгийг байрлуулахыг хориглосон газарт байрлуулсан бол	-хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
12	Сонгуулийн сурталчилгаанд радио, телевиз ашиглах талаар хуулиар тогтоосон журам зөрчсөн бол	-хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
13	Сонгуулийн сурталчилгаанд хуульд заасны дагуу бүртгүүлээгүй цахим хуудас ашигласан, эсхүл бусдын нэр болон хуурамч цахим хаяг ашигласан бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
14	Үүрэн холбооны болон интернетийн үйлчилгээ эрхлэгч нь эрх бүхий байгууллагын шийдвэрт заасан зөрчил гаргасан цахим хуудас болон тухайн мэдээ, мэдээллийг өөрийн сүлжээнд хаагаагүй бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
15	Эрх бүхий байгууллагаас баталсан цахим орчин ашиглан сонгуулийн сурталчилгаа явуулах, түүнд хяналт тавих журам зөрчсөн бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
16	Хүн, хуулийн этгээд нь ээлжит сонгуулийн жил эхэлснээс хойш санал авах өдрийг дуустал, эсхүл нөхөн болон ээлжит бус сонгууль товлон зарласан шийдвэр гарснаас хойш санал авах өдрийг дуустал сонгогчдын саналыг татах зорилгоор:	
16.1	бараа, эд зүйл хөнгөлөлттэй үнээр худалдсан, аливаа үйлчилгээг хөнгөлөлттэй болон төлбөргүйгээр үзүүлсэн;	-хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр

16.2	нийтийг хамарсан биеийн тамирын уралдаан, тэмцээн, баяр наадам, урлагийн тоглолт, хүлээн авалт, дайллага, цайллага, хонжворт сугалаа зохион байгуулсан, ивээн тэтгэсэн;	торгоно
16.3	сонгогчдыг гадаад, дотоодод аялал зохион байгуулан оролцуулсан, амралт, сувилалд амраасан, сувилуулсан;	
16.4	ирээдүйд өөрийн болон бусдын хөрөнгөөр мөнгө, эд бараа өгөхөөр гэрээ байгуулсан, хэлцэл хийсэн;	
16.5	хишиг, хувь, хувьцаа өгөх, ажлын байранд зуучлах, ажилд оруулах зэргээр бусдад давуу байдал олгосон, амлалт өгсөн;	
16.6	сонгуульд оролцохоос татгалзахыг болон сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчихийг уриалсан агуулга бүхий сурталчилгаа явуулсан;	
16.7	харилцаа холбоо болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, цахим орчин ашиглан улс төрийн чансаа тогтоох зорилго бүхий аливаа хэлбэрийн шалгаруулалт, санал асуулга зохион байгуулсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол	
17	Сонгуулийн сурталчилгаа явуулах эрх бүхий этгээдээс бусад этгээд сонгуулийн сурталчилгаа хийсэн бол	
18	Сонгуулийн сурталчилгаа явуулах эрх бүхий этгээд нь сонгуулийн сурталчилгааны явцад:	
	.1.хуульд зааснаас өөр арга, хэлбэрээр сонгуулийн сурталчилгаа явуулсан;	-хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
18.2.	зөвшөөрснөөс бусад хугацаанд сонгуулийн сурталчилгаа хийсэн;	
18.3	.сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрт тусгагдаагүй аливаа зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх талаар амлалт өгсөн, ийм агуулга бүхий аливаа үйлдлийг	

	сонгуулийн сурталчилгаанд ашигласан;	
18.4.	нам, эвслийн нэр дэвшигч нь тухайн нам, эвслийн мөрийн хөтөлбөрөөс тусдаа мөрийн хөтөлбөр гаргаж ашигласан;	
18.5.	хуульд зааснаас бусад тохиолдолд төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн тээврийн хэрэгсэл, бусад өмч хөрөнгийг аливаа хэлбэрээр сонгуулийн сурталчилгаанд ашигласан;	
18.6.	чанга яригч ашиглан оройн 22:00 цагаас дараа өдрийн 08:00 цаг хүртэлх хугацаанд сонгуулийн сурталчилгаа явуулж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан;	
18.7.	аливаа шашны зан үйл ашигласан, түүнийг зохион байгуулсан, оролцсон, ивээн тэтгэсэн, шашны холбогдолтой эд зүйл тараасан бол	
19	Хэвлэл мэдээллийн байгууллага сонгуулийн сурталчилгааны үеэр аль нэг нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаарх мэдээ, мэдээллийг дагнан гаргасан, эсхүл гаргахгүй байхаар амлалт авсан, гэрээ байгуулсан бол	-хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
20	Нам, эвслийн дарга, түүнчлэн нэр дэвшигч нь сонгуулийн сурталчилгаа эхэлсэн өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал сонгуулийн сурталчилгааны бус бие даасан нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, ярилцлагад оролцсон, эсхүл сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг нэвтрүүлсэн, нийтэлсэн бол	-хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
21	Сонгуулийн зардлын дансыг бүртгүүлэх, зардлын дансанд мөнгөн хөрөнгийг төвлөрүүлж, зарцуулах талаар хуульд заасан журмыг зөрчсөн бол	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно

22	Хуульд заасан хэмжээнээс хэтрүүлж нам, эвсэлд, эсхүл нэр дэвшигчид хандив өгсөн, эсхүл тухайн намын нэгдэн орсон эвсэлд давхардуулан хандив өгсөн бол	-хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
23	Хандив өгөхийг хориглосон этгээдээс өгсөн хандивыг буцаан шилжүүлээгүй бол	-хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
24	Мөнгөн бус хандив өгөх талаар хуулиар тогтоосон журмыг зөрчсөн бол	-хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
25	Нам, эвсэл, нэр дэвшигч нь сонгуулийн зардлын тайлангаа хуульд заасан хугацаанд төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлэх үүргээ биелүүлээгүй бол	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
26	Сонгуулийн зардлын данс байршуулсан банк сонгуулийн санал авах ажиллагаа дууссан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн дансны гүйлгээний мэдээллийг төрийн аудитын дээд байгууллагад хүргүүлэх үүргээ биелүүлээгүй бол	-хүнийг дөрвөн мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг дөчин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
27	Нэр дэвшигч, нам, эвсэл хандив болон сонгуулийн зардлын зарцуулалтын явцын тайланг санал авах өдрөөс 3 хоногийн өмнө нийтэд ил тод мэдээлж, төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлэх үүргээ биелүүлээгүй бол	-хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
28	Сонгуулийн хуульд заасан итгэмжилсэн иргэн хоёроос дээш сонгогчид туслалцаа үзүүлсэн бол	-хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
29	Нэр дэвшигч, ажиглагч, улс төрийн албан тушаалтан итгэмжилсэн иргэний үүргийг	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно

	гүйцэтгэсэн бол	
30	Сонгогч нь:	
30.1.	санал авах байрнаас саналын хуудас авч гарсан;	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
30.2.	саналын хуудсанд тэмдэглэсэн саналаа болон бусад сонгогчийн тэмдэглэсэн саналыг баримтжуулан зураг авсан, дүрс бичлэг хийсэн, шууд дамжуулсан, бусдад харуулсан;	
30.3.	саналын хуудсанд зориулалтын бус үзгээр санал тэмдэглэсэн;	
30.4.	аль нэг нэр дэвшигчийн төлөө санал өгөх, эсхүл өгөхгүй байхаар мөнгө, эд зүйл шаардсан, шаардаж авсан бол	
31	Санал авах өдөр ажиллаж байгаа сонгогчийг санал өгөх боломжоор хангах үүргээ биелүүлээгүй бол	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
32	Сонгуулийн сурталчилгаа явуулах эрх бүхий этгээд болон ажиглагч нь сонгуулийн хорооны ажиллах байр болон санал авах байранд сонгуулийн сурталчилгаа, түүнтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулсан бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
33	Ажиглагч хуульд заагаагүй эрх эдлүүлэхийг шаардах, хүч хэрэглэх, айлган сүрдүүлэх, худал мэдээлэл нийтэд тараах зэрэг хууль бус арга хэрэглэсэн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол	-хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
34.	Санал авах өдөр:	
34.1.	согтууруулах ундаагаар үйлчилсэн, худалдан борлуулсан;	хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
34.2.	олон нийтийг хамарсан арга хэмжээ зохион байгуулсан;	
34.3	гадаа болон битүү талбайд худалдаа, үйлчилгээний төв ажиллуулсан бол	
35	Санал хураалтын дүн, сонгуулийн	-хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх

	баримт бичгийг эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх, дамжуулахад саад учруулсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол	хэмжээний төгрөгөөр торгоно хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно
36	Сонгуулийн автоматжуулсан системийг ашиглан явуулж байгаа мэдээллийн ажиллагаанд хуулиар эрх олгогдоогүй хүн, хуулийн этгээд хөндлөнгөөс оролцсон нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол	хүнийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно -хуулийн этгээдийг нэг зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно

Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлд зааснаар дээр дурдсан зөрчлүүдийн 1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 15 дахь хэсэг, 18.3, 18.5, 18.6, 18.7 дахь заалт, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 дэх хэсэгт заасныг **Цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий ажилтан**, 35, 36-д заасныг Тагнуулын байгууллагын эрх бүхий ажилтан, 21, 22, 24-д заасныг Татварын улсын байцаагч, 8 дахь хэсэг, 16.7 дахь заалт, 19 дэх хэсэгт заасныг Шударга өрсөлдөөн хэрэглэгчийн төлөө газрын улсын байцаагч, 4 дэх хэсэгт заасныг Улсын бүртгэлийн хяналтын улсын байцаагч, 25, 27 дахь хэсэгт заасныг Нягтлан бодох бүртгэлийн улсын байцаагч, Монголбанкны хянан шалгагч 26 дахь хэсэгт заасныг, мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч 14, 15, 17, 20 дахь хэсэгт заасныг, 7, 16 дахь хэсэг, 18.1, 18.2, 18.4 дэх заалт, 23 дахь хэсэгт заасныг Эрүүгийн хэргийн шүүх тус тус харьяалан шийдвэрлэх бөгөөд зөрчил үйлдсэн хүн хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хэргийн шүүх шийтгэл оногдуулахаар зохицуулсан байна.

-----oOo-----